

EL MERCAT DE L'OLI A TORTOSA ABANS DE 1938. MARQUES I EMPRESES

EMILI LLORENTE ROSELLÓ

RESUM

Estudi sobre el mercat de l'oli d'oliva sorgit a Tortosa des de finals de segle XIX fins l'any 1938, usant com a font d'informació la literatura produïda pels principals historiadors d'aquest sector.

Estudi sobre les marques registrades d'oli d'oliva per empreses tortosines, partint de la informació obtinguda en l'arxiu històric de la *Oficina Española de Patentes y Marcas*, que permet situar històricament l'auge del mercat oliver local, amb l'exemple de la lluita empresarial per la marca d'oli *Tortosa*.

Origen i evolució de les empreses oliveres locals, les "famílies" de l'oli; la seva expansió per Espanya. Esment d'algunes empreses d'origen italià arrelades a Tortosa. Presentació d'una taula de 257 marques d'oli d'oliva d'empreses tortosines i reproducció dels logos de 50 marques.

Paraules clau: Tortosa, oli d'oliva, marques.

RESUMEN

Estudio sobre el mercado del aceite de oliva surgido en Tortosa desde finales de siglo XIX hasta el año 1938, usando como fuente de información la literatura producida por los principales historiadores de este sector.

Estudio sobre las marcas registradas de aceite de oliva por empresas tortosinas, partiendo de la información obtenida en el archivo histórico de la Oficina Española de Patentes y Marcas, que permite situar históricamente el auge del mercado aceitero local, con el ejemplo de la lucha empresarial por la marca de aceite *Tortosa*.

Origen y evolución de las empresas aceiteras locales, las "familias" del aceite, su expansión por España. Relación de algunas empresas de origen italiano arraigadas en Tortosa. Presentación de una lista de 257 marcas de aceite de oliva de empresas tortosinas y reproducción de los logos de 50 marcas.

Palabras clave: Tortosa, aceite de oliva, marcas.

ABSTRACT

Study on the olive oil market emerged in Tortosa from late nineteenth century until 1938, from the literature produced by the leading historians of this sector.

Study trademarks of olive oil companies of Tortosa, based on information obtained from the archive of the Spanish Office of Patents and Trademarks, It allows to historically situate the olive oil boom local market; the example is the struggle business for the brand of olive oil *Tortosa*.

Origin and evolution of the local olive oil companies, the "families" of oil, its expansion in Spain. Mention of some companies of Italian origin rooted in Tortosa.

Presentation of a list of 257 brands of Tortosa olive oil companies and reproduction of the logos of 50 marks.

Keywords: Tortosa, olive oil brands.

EL MERCAT DE L'OLI A TORTOSA ABANS DE 1938. MARQUES I EMPRESES

Emili LLORENTE ROSSELLÓ

Universitat Rovira i Virgili

0. INTRODUCCIÓ

De les poques situacions econòmiques on la comarca de Tortosa ha estat a punt de reprendre la modernitat econòmica, una d'elles ha estat lligada a la indústria de la producció i comercialització de l'oli. Aquesta circumstància es va produir durant els anys que van des de 1875 fins el 1920, aproximadament. Degut a les polítiques comercials del govern d'Espanya des de la fi de la Primera Guerra Mundial i a la secular manca d'infraestructures de les Terres de l'Ebre, la bombolla oliera local es va desunflar, ajudada per la poca ajuda pública i la lògica deslocalització de les empreses importants. Acabada la guerra només va quedar alguna empresa familiar en mig d'un desert generalitzat i la prohibició d'exportar aquest producte.

Allò que fa interessant analitzar l'estructura del mercat de l'oli i la seva evolució a la nostra comarca és els fets diferencials respecte a qualsevol altra activitat econòmica local. La precocitat en l'aplicació de les tècniques empresarials més avançades, incloent el màrqueting, el grau de coneixement del producte, l'ús de tècniques importades, l'esperit innovador de l'empresariat i la poca peresa per introduir-se en els mercats exteriors van provocar una ensulsiada econòmica que va deixar petjada durant dècades, i encara no s'ha esborrat del tot. En aquest article descriurem alguns d'aquests aspectes.

1. LITERATURA SOBRE EL MERCAT DE L'OLI A TORTOSA

El mercat de l'oli a Tortosa té els seus orígens en molts segles abans, quan Tortosa era un centre estratègic en el comerç de la Mediterrània Occidental. Des de la dominació musulmana es va anar refinant i al darrer terç del segle XIX va adquirir unes característiques determinades que alguns especialistes han estudiat. De les moltes referències bibliogràfiques que he trobat, comentaré les següents, que crec suficients per situar la qüestió. Pel que fa als autors més allunyats en el temps tenim Ramon de Manjarrès i Bofarull (1871), Isidoro Aguiló Cortès (1918), Lisinio Andreu Lamarca (1922) i Daniel Mangranè Escardó (1967). I pel que fa als més actuals tenim a Ramon Ramon i Muñoz

(Universitat de Barcelona), Salvador Hernández Armenteros (Universitat de Granada) i Teresa Romero Atela (Universitat de Còrdova).

Ramon de Manjarrés i Bofarull era enginyer industrial i catedràtic de química de l'Escola d'Enginyers Industrials de Barcelona. L'any 1871 publica el llibre *Memoria sobre el mejoramiento de nuestros aceites y necesidad de presentarlos bien elaborados y clarificados*. Aquest llibre és un encàrrec de l'Institut Català de Sant Isidre, el qual li demana que faci un informe sobre les característiques de l'oli d'oliva produït i comercialitzat pels productors francesos, que aleshores realitzaven un oli molt valorat al mercat mundial, a fi de poder aplicar les seves tècniques en la producció del país. Aquest enginyer es desplaçarà a Marsella i després d'informar-se adequadament, tornarà a Barcelona a complir l'encàrrec mitjançant un seguit de conferències i la *Imprenta del Diario de Barcelona* li editarà el llibre.

Els comentaris que fa sobre l'oli de Tortosa ens donaran una idea de com està posicionat aquest producte en aquella època. Les dues referències que citaré diuen:

Así que damos más valor a la denominación de aceite de Tortosa que a la de aceite refinado; pues así como sabemos que los aceites de aquella comarca se distinguen por su finura y buen sabor... (pàg. 8)

siendo hoy día pequeña la cantidad de aceite que se embotella para la exportación y pudiendo citar como modelo las que llevan la marca citada de Porcar y Tió, las del Sr. Puig y Llagostera y algún otro. (pàg. 165)

En la primera cita trobem que Tortosa era una plaça on es feia oli refinat, però que, a diferència d'altres llocs d'Espanya els refinadors dominaven la tècnica i es feia dir oli de Tortosa, el qual tenia bona fama. En la segona cita trobem un tortosí, Manuel Porcar i Tió, que l'any 1871 era dels pocs exportadors que existien a Espanya.

El segon autor que citaré és Isidoro Aguiló Cortés, enginyer en cap de l'Estació Oliverera de Tortosa. Sabem que el 4 de juliol de 1911 es publica la concessió de l'Estació Oliverera a la Gaceta de Madrid:

SM. el Rey (q.D.g.) se ha servido disponer que se cree en el término municipal de Tortosa una Estación olivarera.

Això va permetre nomenar un cap que va recaure en l'esmentat autor. A part de la tasca de recerca i pedagògica que va fer (poca, per falta de recursos), l'any 1918 va publicar el llibre *Estación olivarera de Tortosa. Notas de actualidad sobre la elaboración del aceite de oliva*. El llibre estudia els problemes de la producció olivarera de la comarca i les seves deficiències. A la pàgina 5 ens descriu les virtuts de la producció oliera local:

La fama mundial de que gozan los aceites de Tortosa, el haber sido esta comarca la primera que inició en España los adelantos de la elaboración trabajando en frío la aceituna, el abolengo aceitero de los propietarios y sus molinos, pero sobre todo la índole especial en que se desarrolla la olivicultura con su extremada división, especialmente en los términos de Tortosa, Roquetas y otros adyacentes(...)

En aquesta nota es destaca una altra de les característiques fonamentals d'aquest sector a la zona, com és l'especialització que s'havia assolit en tots els processos de l'elaboració de l'oli.

L'altre clàssic en el primer terç del segle XX quan es parla d'oli d'oliva és el llibre de Lisinio Andreu Lamarca, de l'any 1922, amb el títol *El comercio de aceites en España*. En aquest cas l'autor fa un repàs de tots els mercats de l'oli a Espanya, explicant les característiques de cadascun. En el cas de Tortosa diu literalment:

Este es el mercado más antiguo de España en lo relativo a la exportación de aceites, y los suyos fueron los primeros de procedencia española que se abrieron paso en los mercados extranjeros.

(...) Es la plaza donde hay más comerciantes que se dedican al tráfico del aceite, los que directamente exportan dicho caldo al extranjero, casi todo con marca propia, en barriles, botellas o latas. Es tanta la importancia de alguna de las casas, que para ampliar su negocio en un radio de acción más ancho han trasladado su despacho central a Barcelona, dejando en esta plaza sólo sus almacenes con algún encargado de compras (...)

El comercio de aceites de Tortosa es el más típico de la península, pues las transacciones en los molinos locales se hacen a medida, utilizándola para entregar la mercancía, costumbre no practicada en ninguna otra plaza, pues si bien en todas se da el precio sobre medida del país, al hacer la entrega del aceite se pesa.

En esta plaza se encuentran toda clase de facilidades, tanto para el comprador como para el vendedor (...) Hay bancos que hacen préstamos sobre aceite, dando una cantidad que oscila entre el 60 y el 80 por 100 del valor del aceite, que se deposita como garantía. El comercio del aceite se desarrolla en esta plaza bajo todos los aspectos, pues hay quien se dedica a las ventas al interior, y otros, los más, que exportan, compitiendo con las mejores marcas extranjeras, por lo que podemos decir que Tortosa es la plaza oleícola que más ha contribuido a acreditar nuestros aceites en el extranjero. (pàg. 19-22)

Tal com veiem el mercat estava fortament especialitzat i organitzat, amb facilitats per al ràpid intercanvi amb normes ben clares per a compradors i venedors, i bàsicament orientat a l'exportació.

L'altre especialista que va comentar les característiques d'aquest mercat és Daniel Mangrané Escardó, que a part d'haver tingut una carrera espectacular en l'empresa de l'oli, va publicar l'any 1967 (llibre ampliat que ja havia tret edicions en la dècada del 30) *El problema del aceite virgen de oliva*. De la introducció històrica destaco els següents paràgrafs:

1881-1900. Algunos empresarios franceses que se instalaron en Tortosa comenzaron la fabricación de aceites finos. Consistía simplemente en que las aceitunas recogidas del árbol se sometían a la molturación inmediatamente, a los dos o a los cuatro días a lo sumo. Compraban los aceites a un precio hasta un 50 por ciento más elevado que el de los aceites de las aceitunas atrojadas. Fue la comarca de Tortosa la que enseñó esto al resto de las zonas productoras, y allí se creó el único mercado de aceites finos que hubo en España durante varios años. (pàg. 22)

1900-1918: Fue una gran época para este sector, y hubo tiempos que se habrían pagado algunos millones de pesetas oro por el traspaso de una marca registrada o de un comercio de venta al por mayor de aceite de oliva por la sola autorización de usar el nombre de su propietario. (pàg. 23)

I a l'apèndix del mateix llibre torna a insistir en aquesta característica:

Tortosa fue la primera en fabricar el aceite fino. Hay que decir, empero, que fueron los franceses y luego los italianos, los que les enseñaron a molar la aceituna recién cogida, ya que allí, lo mismo que en toda España, el aceite se molía cuando la aceituna estaba casi putrefacta, porque no se tenían prensas de presión y decían que el aceite salía con más facilidad. Dicho aceite de Tortosa ya fino fue el más apreciado, y de allí salieron a enseñar a fabricar a Toledo, al Bajo Aragón y a la provincia de Lérida. Fue Tortosa el primer mercado y único en aceites finos durante varios años y venían muchos extranjeros a comprar dicho aceite. (pàg. 111)

Per últim:

Me cabe la satisfacción de haber sido yo, exclusivamente, el promotor del aceite fino en Reus. Compré durante casi cinco años un porcentaje elevado de todo el buen aceite que allí se producía (ello ocurría antes del año 1920). Lo vendía en Niza muy especialmente, a casi los mismos precios, y algunas veces lo igualaba, a los que obtenía del Bajo Aragón. (pàg. 112)

De la literatura de l'oli amb referències llunyanes només em queda comentar l'article del comerciant d'olis tortosí Josep Marqués Escardó, el novembre de l'any 1933, a El Correo de Tortosa, amb el títol *La Comarca de Tortosa y sus aceites. Historia de su producción*. Autor de l'opuscle *The district of Tortosa and its olive oils: history of its production 1934*, casat amb Elvira Serra Pons, natural de la Havana (*La Vanguardia*, 20 d'abril de 1918), tot i que ja residia a Barcelona, sembla que està prou informat de la petita història de l'oli tortosí. En aquest article trobem les següents afirmacions que ajuden a contextualitzar allò que volem explicar en aquest escrit:

De antiguo le viene a la región tortosina el predicamento de aceitera por excelencia, predicamento que ha compartido con la región andaluza, aunque, indudablemente, Tortosa le lleva ventaja a Andalucía en la producción de aceites finos y con haberse adelantado a ésta algunas décadas con referencia al comercio de exportación y al tráfico internacional.

(...) el desenvolvimiento del tráfico de sus productos, desde que se inicia, técnica y comercialmente, la industria aceitera y abre sus cauces

a la exportación mundial, en que los tortosinos se llevaron la palma de primeros exploradores y maestros. El primero que abrió esos cauces, exportando aceite tortosino a las Américas, fue don Manuel Porcar y Tió.

Tortosa, directora y maestra del gran comercio aceitero, adquiere desde mediados del pasado siglo, la categoría de mercado central de toda la comarca, punto de contratación, que atrae los caldos no solamente de sus naturales aldeaños, los 23 pueblos comprendidos en su término, que abarca desde Roca Folletera al mar y desde el Coll de Balagué al río Cenia, sino la producción en peso de todo el Bajo Aragón. Los primitivos comerciantes de la ciudad tenían sus depósitos establecidos principalmente en almacenes situados en las Ferrerías, pequeña barriada existente allende el Ebro, extramuros de la urbe en la calle llamada del Comercio. De aquellos primitivos importadores se conservan los nombres de los Figueras, Burcet, Franquet, Delsors y otros tantos, que formaron verdaderas dinastías de oliaires, sentando las primeras piedras del negocio, que más tarde había de adquirir vuelos insospechados y conquistar para Tortosa fama verdaderamente mundial, como centro de importación, elaboración y exportación después, de primer orden.

Flor Natural	<i>“La cançó de la boja”</i>	Isidor Frias i Fontanilles
1 accèssit	<i>“Qui en dóna més?”</i>	Joan Cachot i Lluís
Premi Excel·lentíssim Ajuntament Tortosa	<i>“Oliveres, Tortosa i Catalunya”</i>	Antoni de Bofarull
Premi Círculo de Tortosa	<i>“La Santa Cinta”</i>	Joaquim Olivé
Premi Comissió Organitzadora	<i>“A la llibertat”</i>	Francesc Ubach i Vinyeta
Premi Diario de Tortosa	<i>“Lo periodista”</i>	Josep Vergés i Zaragoza
Premi Antoni Riba	<i>“A Tortosa”</i>	Lluís Lluís i Dolç

Un siglo atrás había en Tortosa poco más cinco molinos aceiteros, de los cuales la crónica local recuerda los clásicos de Chicola, Doña Rosa, Del Baconé y de Abària, servidos, todos ellos por muy elementales procedimientos para el prensado. Los medios laboratorios, en orden

al sistema y al número, han experimentado crecimiento estupendo. El número de fábricas sobrepasa hoy, en Tortosa y su comarca la cifra de tres mil, con prensas, en su inmensa mayoría, de barra e hidráulicas, con rodets para la molienda movidos eléctricamente.

Con todas estas condiciones de elaboración, con las refinaciones a que nuestros grandes exportadores lo sujetan y con las mixtiones o coupages, que algunos emplean para la creación de tipos especiales, el aceite tortosino ha llegado a adquirir un crédito insuperable en el mercado universal. La exportación del aceite tortosino, alcanza en nuestros días proporciones extraordinarias y ha llegado a invadir todo el continente europeo y gran parte de las naciones del Norte y Sur de América. El volumen de nuestro caldo exportado se mide por millones de kilos, y en los últimos treinta años muchas marcas se han abierto paso por todas las latitudes del planeta. Los nombres de Bau, Ballester, Mangrané, etc., etc., se han vulgarizado en el mundo de los negocios y con ellos ha corrido en alas de la fama el nombre de Tortosa.

Como un caso de superación remarcable, sin propósito de mengua para los demás eximios exportadores tortosinos, plácenos mencionar el glorioso renombre, que en el interior, y muy en especial en el exterior de España, ha adquirido la marca de los Aceites Bau, que indudablemente, en el negocio ha llegado a batir el récord de la exportación.

Un cop repassats els autors tradicionals del segle XIX i primera meitat del segle XX, anem a veure ara els autors més actuals. Comencem per Ramon Ramon i Muñoz, professor de la Universitat de Barcelona. En el seu treball *Estructura empresarial, empreses i canvi tècnic en la indústria de l'oli d'oliva de les comarques de Lleida, 1890-1936*, l'objecte d'estudi són les empreses lleidatanes de l'oli de finals de segle XIX i principis del XX. Constata que:

Les dues grans fàbriques productores d'oli d'oliva de la Lleida del primer terç del segle XX no eren propietat d'empresaris lleidatans, sinó d'empresaris d'origen tortosí residents a Barcelona. Si hem de fer cas de la magnitud dels seus negocis i d'algunes informacions disponibles, es tractava d'empresaris amb gran capacitat financera. (pàg. 155)

I a les pàgines 158 i 159 trobem el quadres estadístics següents:

Quadre 1. Font: Ramon Ramon i Muñoz (1999)

Les 12 empreses amb més capacitat de producció d'oli d'oliva a les comarques de Lleida cap a 1899			
Raó social	Localitat	Premses	
		Núm	Tipus
Manuel Porcar i Tió	Lleida	12	Hidràulica
Fernando Pallarès Besora	Borges Blanques	7	Cargol
Cervera y Felip	St. Martí de Maldà	6	Biga
Molino de la Vila	Maials	4	Biga
Sociedad El Molino	Maials	4	Biga
Carmen Segarra Navés	Arbeca	4	Biga
José Arsola y Cía	Castelló de Farfanya	4	Biga
Juan Vall Segura	Camarasa	4	Biga
Antonio Gomis y Socios	Juncosa	4	Biga
Gené y Rovira	Bellpuig	4	Biga
Hijos de Jerónimo Ballesté	Maials	3	Biga
Fèlix Ferrerons Sardà	Borges Blanques	3	Biga

Quadre 2. Font: Ramon Ramon i Muñoz (1999)

Les 12 empreses de major dimensió en la fabricació d'oli d'oliva a les comarques de Lleida el 1917			
Raó social	Localitat	Premses	
		Núm	Tipus
Manuel Porcar i Tió	Lleida	12	Hidràulica
Fernando Pallarès e hijos	Borges Blanques	6	Hidràulica
Pont, Plans y Navés		5	Hidràulica
Bernardo Grego		5	Hidràulica
Fresinier Hermanos	Bellpuig	5	Hidràulica
Antonio Galtés Mainé		4	Hidràulica
Pedro Porres Mulet	Lleida	4	Hidràulica
Salvador y Currià		4	Hidràulica
Pedro J. Bonell Oms	Bellví	4	Hidràulica
José Cedó Claramunt	Juneda	4	Hidràulica
José Belart Ricard	Borges Blanques	3	Hidràulica
Ramon Sasplugas	Juneda	3	Hidràulica

Tant en un quadre com en l'altre, on es dóna compte de la capacitat productiva de les principals empreses olieres de les comarques de Lleida a 1899 i 1917, hem remarcat els registres de les empreses que sense cap dubte tenien propietaris de la zona de Tortosa; i podem comprovar que, l'any 1899, les dues empreses més importants pertanyien a Manuel Porcar i Tió i Ferran Pallarès Besora, tots dos pertanyents al primer consell d'administració del Banc de Tortosa l'any 1881.

I si ens fixem en el segon requadre veiem, que l'any 1917 s'hi ha afegit els empresaris Bernardo Grego, Fresinier i Pedro Porres Mulet.

Aquestes dades li fan afirmar a l'autor:

A les comarques de Lleida ... només han estat les de major dimensió, la raó social Manuel Porcar y Tió i Fernando Pallarés e Hijos, les que han comercialitzat, tant en els mercats interiors com en els exteriors, el producte amb marca pròpia i directament al consumidor. És clar que ni una ni l'altra eren originàries de les comarques de Ponent ni hi tenien les cases centrals. (pàg. 80)

El mateix autor en el treball *La exportación española de aceite de oliva antes de la Guerra Civil: empresas, mercados y estrategias comerciales*, un estudi ara de més abast sobre l'exportació olivera espanyola, continua constatant el paper dels empresaris de l'oli del nostre territori. Així:

Entre finales del siglo XIX y primeros años del XX, ya se había consolidado en Barcelona un activo núcleo de exportadores, que junto a los de Reus y Tortosa, como Bau, Pallarés, Mangrané, Gasull, Ballester o Fontana, habrían de liderar un activo comercio aceitero. (pàg. 102)

I a la pàgina 104 afirma:

Además de los citados, para los años anteriores a la Primera Guerra Mundial, deberían añadirse como mínimo, los nombres de Fresinier Hermanos, ubicados primero en Tortosa y trasladados después a Bellpuig; los tarraconenses Vda. De Ramon Martí (Cherta), Arturo Homedes (Perelló), Francisco Sanz Martorell (Tortosa), Joseph Lupi (Tortosa), Juan Panisello Cugat (Tortosa), Vda. De J. Navarro Cardona (Tortosa), Grau y Martínez (Tortosa).

Després de fer un repàs a les exportacions espanyoles durant tot el període anterior a la Guerra Civil acabarà afirmant:

El papel de Tortosa como centro pionero en la producción y exportación de aceites finos es indiscutible. (pàg. 132)

Un altre autor que ens ha servit per situar el tema del nostre treball ha estat el professor de la Universitat de Granada Salvador Hernández Armenteros, estudiós del mercat de l'oli espanyol. En el seu treball *Empresas en la exportación de aceites de oliva, 1900-1936. Especial referencia al mercado noruego de conservas de pescado*, veiem una característica important de l'exportació de les nostres empreses de l'oli: haver conquerit el mercat noruec a principis de segle. Les frases a destacar són:

El aceite español, especialmente el catalán, había logrado en los años finales del siglo XIX y, sobre todo, en el primer tercio del XX, unos niveles de calidad superiores, en muchos casos, a la de los mejores aceites franceses e italianos. (pàg. 393)

Pese a que el aceite más apreciado para el consumo de boca y conservas era el producido en las comarcas leridanas de Borjas Blancas, Arbeca, Belianes o Maldá, para las conservas de pescado el comúnmente adquirido era el tipo "Tortosa". (pàg. 395)

El aceite que llegaba al país nórdico era obtenido por el procedimiento de mezclas de diferentes aceites de oliva, refinado y virgen (coupages), en las que el tipo "Tortosa" tenía un lugar preferente. (pàg. 398)

De las 21 empresas que exportaban a Noruega, 10 se localizaban en Andalucí, (...) Sólo hay tres en las que el mercado noruego tenía un peso significativo, Maestroni S.A (19.59 por 100), Pallarés Hermanos, S.A. (8.76 por 100) y La Utrerana, S.A. (7.37 por 100). Las tres son empresas de reciente creación, en las que el empresariado de origen catalán y relacionado con el mercado noruego tenía una importante presencia. De estas tres empresas, la primera en establecerse fue Pallarés Hermanos, Sociedad Regular Colectiva. De origen catalán, de Tortosa, se estableció en Cabra en 1917 con un capital social de 500.000 Ptas. En 1928 se transformaría en sociedad anónima ampliando su capital hasta 7.000.000 de Ptas. La segunda de estas empresas, La Utrerana, S.A., fue creada en 1923. Entre sus socios figuraba el barcelonés Daniel Mangrané, de Barcelona, que aportó la mayor parte del capital social de la empresa en el momento de su constitución (1.250.000 Ptas. de

un total de 1.300.000). En posteriores ampliaciones entrarían a formar parte de la sociedad nuevos empresarios catalanes. Éste es el caso de los miembros de la conocida familia de exportadores de aceite de Tortosa: Francisco y Pedro Bau Blasi, o de Francisco Bau Nolla. La empresa Maestroni, S.A. se creó en 1926. Entre sus socios figuran de nuevo los hermanos Pallarés. (pàg. 402)

Hernández Armenteros confecciona una estadística de l'exportació d'oli d'oliva espanyol a Noruega el quinquenni 1930-1935, amb aquests resultats:

Quadre 3. Font: Hernández Armenteros (2001).

Exportació d'oli d'oliva espanyol a Noruega (en Tm) Període: gener de 1930- juliol de 1935			
Empresa	Lloc	Exp. Noruega	%
Ballester Romero, Juan	Tarragona (Tortosa)	2.798,64	21,62%
Maestroni, S.A.	Màlaga	1.328,90	10,27%
Mangrané, Daniel	Barcelona	1.305,24	10,09%
Carbonell (Córdoba), S.C.	Còrdova	1.243,96	
Hijos de José Sabater	Tarragona (Reus)	1.109,91	
Pallarés, Fernando	Barcelona	1.084,94	8,38%
Gasull (Est. Félix)	Tarragona (Reus)	898,16	
Basseda, Antonia	Barcelona	758,11	
Pallarés Hermanos, R.C.	Córdoba (Cabra)	708,28	5,47%
Dulken(E.Van),R.C.	Màlaga	392,40	
Minerva, S.A.	Màlaga	337,26	
Pedrol, Manuel	Tarragona	326,47	
Moro, S.A.	Barcelona	321,80	
Fontana, Enrique	Tarragona	112,52	
Riva Hermanos, S.A.	Màlaga i Jaen	75,97	
Ibarra (Hijos de), S.C.	Sevilla	61,30	
Cía Exportadora Española	Madrid	34,57	
Salgado y Cía	Madrid	21,75	
Utrerana , S.A., La	Sevilla (Utrera)	15,10	0,12%
Luca de Tena (Hijos de), R.C.	Sevilla	4,85	
Ballester y Cía	València	2,23	
Total		12.942,36	55,95%

En la qual, un cop sumats els tants per cent de les empreses d'ascendència local, ara ja escampades per la geografia espanyola, arriben a sumar el 56 per cent del total.

Amb aquestes dades es comprova que, a part de l'exportació tradicional a tot el món d'oli d'oliva de boca, també era important la tècnica adquirida pels nostres empresaris per fer els coupages adequats per adaptar-se a les exigències d'un mercat tan especialitzat com era el noruec, amb finalitats conserveres.

El darrer autor que citarem en aquesta miscel·lània de l'oli tortosí és la professora de la Universitat de Còrdova Teresa Romero Atela. Amb la seva comunicació *Los empresarios catalanes en Córdoba, 1800-1914*, ens ajuda a situar alguns dels empresaris que van anar a parar cap a Andalusia. De les dades que disposa l'autora sobre els empresaris catalans a Còrdova, afirma que:

Durante el siglo XIX y los primeros años del XX se observa en Córdoba la presencia de empresarios catalanes especialmente vinculados a los negocios del comercio de aceites, mineros o bancarios. (pàg. 455)

I ens dóna detall d'alguns dels empresaris arribats a aquelles terres, com *Monrall Balagué y Cia* (sic), establerts a Bujalance el 1908 per a fabricar oli de pinyolada, que, segons l'autora, estava formada per Joaquim Vidiella Llatse, Emili Balagué Zaragoza, de Tortosa i el veí de Roquetes Salvador Monrall (sic). Parla també dels Espuny i Pallarès Hermanos.

Després de veure l'origen de tots aquests empresaris acaba amb la següent reflexió:

Por otra parte, puede ser un dato a tener en cuenta y un elemento a reflexionar, que la ciudad de Tortosa fuera uno de los focos emisores de empresarios. (pàg. 460)

Els Espuny, gràcies als articles d'Ana Espuny Rodríguez, ens poden servir d'exemple de l'activitat dels oliaires locals a principis de segle. Sabem que l'any 1905 els germans Espuny s'escampen per tota Espanya, llogant molins. En el cas de Daniel Espuny Aleixendri, treballa a Toledo l'any 1909, el 1910

al Baix Aragó, el 1911 a Guadalajara, el 1912 a Lucena (Còrdova), el 1913 a Tàrrrega i el 1914 a La Roda de Andalucía (Sevilla). El 1917 s'estableix a Osuna, creant una fàbrica per la producció d'olis fins dedicats a l'exportació. La maquinària serà feta per Casa Baró, de Tortosa.

2. ELS PRIMERS EXPORTADORS

Dels tres mercats d'oli de Catalunya de finals de segle, Tortosa, Reus i Borges Blanques, hem pogut veure que dos estan en mans d'empreses de Tortosa i el tercer, si fem cas a Daniel Mangranè, va ser ell qui va ser el primer en exportar-lo com a oli fi. El primer català en exportar oli a Amèrica és Manuel Porcar, establert a Barcelona des de feia anys. Com ja hem comentat, està provat que exportava l'any 1870 a Sud-amèrica. A Tortosa des de principis de segle els exportadors principals són Josep Bau Vergés, Josep Ballester Romero, Cristòfol Nicolau i Ferran Pallarès Besora. Aquesta tendència inicial dels empresaris tortosins anirà a més en les dues primeres dècades, tot arribant l'any 1920 on trobem el següent requadre de peticions d'exportació pels comerciants i fabricants d'oli d'oliva a Espanya al BOPT 29-05-1920:

Quadre 4. Peticions d'exportació empresaris de l'oli per localitat. Any 1920. Elaboració pròpia a partir del BOPT 29-05-1920.

RESIDENCIA	QUILOS	%
MÁLAGA	8.597.148	13,99%
SEVILLA	7.508.146	12,22%
BARCELONA	6.656.550	10,83%
TORTOSA	5.364.986	8,73%
CÓRDOBA	4.099.566	6,67%
BORJAS BLANCAS	2.673.331	4,35%
JAÉN	2.665.136	4,34%
REUS	1.784.993	2,90%
PUENTE GENIL	1.482.485	2,41%
CABRA	1.466.066	2,39%
MADRID	1.303.000	2,12%
LUCENA	1.166.666	1,90%
TARRAGONA	1.141.000	1,86%
RIUDOMS	1.100.000	1,79%
ESPINARDO	1.000.000	1,63%
ALCANAR	1.000.000	1,63%

I si ens fixem en els noms de les empreses que són o tenen els seus orígens en les Terres de l'Ebre podem elaborar el següent quadre:

Quadre 5. Empreses de l'oli local. Demanda d'exportació. Any 1920. BOPT 29-05-1920.

NOM	RESIDENCIA	QUILOS
JUAN POVILL MIRÓ	ALCANAR	1.000.000
PALLARÉS HERMANOS	CABRA	1.000.000
FERNANDO PALLARÉS	TORTOSA	1.000.000
JOSÉ BAU VERGÉS	TORTOSA	1.000.000
JUAN PANISELLO CUGAT	TORTOSA	750.000
JOSÉ LUPI	TORTOSA	693.500
FRANCISCO RICCI Y GARIBBO	TORTOSA	433.000
VIUDA DE RAMÓN MARTÍ	CHERTA	400.000
JOSÉ BALLESTER ROMERO	TORTOSA	333.333
BERNARDO GREGO VALLS	TORTOSA	300.000
FRANCISCO SANZ MARTORELL	TORTOSA	255.820
AGUSTÍN ESPUNY ALEIXANDRE	PUENTE GENIL	233.333
GIACOMO MUSSO BRUNO	TORTOSA	200.000
LA UTRERANA	UTRERA	200.000
GIACOMO BRUNO	MÁLAGA	191.666
NICOLAU Y COMPAÑÍA	TORTOSA	166.666
VIUDA DE RAMÓN MARTÍ	CHERTA	150.000
MANUEL PORCAR	TORTOSA	100.000
VIUDA DE M. GUARCH	TORTOSA	50.000
RAMÓN GRAU BUERA	TORTOSA	42.667
VIUDA DE ALGUERÓ ATOCHE	TORTOSA	40.000
FRESSINIER HERMANOS	PUENTE GENIL	37.330
TOMÁS ESPUNY ALEIXANDRE	GALLUR	25.000
TOMÁS ESPUNY ALEIXANDRE	GALLUR	20.000
RAMÓN PALAU SALES	LA CENIA	3.272
FRESSINIER HERMANOS	BELLPUIG	2.500

Amb la qual cosa el tant per cent de volum passa de 5.364.986 kg amb el 8,73% del total, a 8.628.087 kg amb el 14,04% del total. També aquest darrer quadre ens dóna una idea de la dispersió dels empresaris ebrencs per la geografia espanyola.

3. LES MARQUES

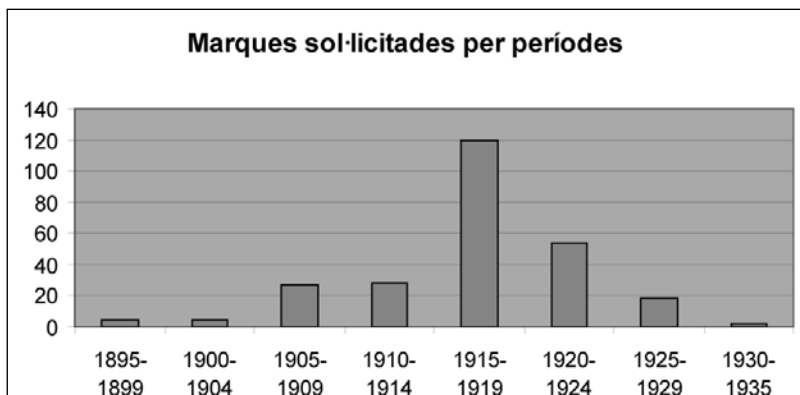
La possibilitat de registrar la marca per part de les empreses és disponible a Espanya des de 1866. La primera empresa que en va fer ús a Tortosa va ser la fàbrica de sabons d'origen francès de Pau Chauvet l'any 1897, amb el registre número 6.227 i el nom PABLO CHAUVET, JABONES DE LA CINTA. TORTOSA (CATALUÑA). La primera patent registrada correspon a Marcelino Salvatella, amb la número 10.093, de l'any 1889, per un triturador d'oliva sistema Salvatella. L'arxiu històric que la *Oficina Española de Patentes y Marcas* (OEPM) té a disposició de qualsevol usuari d'internet ens permet poder consultar aquestes curiositats. Pel que fa als comerciants de l'oli començaran a registrar marques a partir de 1896, a càrrec de Manuel Porcar. El seguirà l'any 1902 Josep Bau Vergès. Després apareixerà una llarga llista de comerciants amb la seva marca.

De l'arxiu de l'OEPM hem extret informació de les marques d'oli d'oliva que tenien relació amb Tortosa fins l'any 1938, ja sigui per ser d'empreses d'origen local, ja sigui perquè a l'etiqueta feien referència a Tortosa. La llista completa de marques és al final de l'article. D'aquesta informació podem elaborar la següent taula del nombre de sol·licituds de marques, que sumen un total de 257:

Quadre 6. Marques demanades per any per empreses d'oli d'oliva de les Terres de l'Ebre o amb referències a Tortosa a la seva etiqueta. Font: OEPM. Elaboració pròpia.

ANY	NOMBRE MARQUES	ANY	NOMBRE MARQUES	ANY	NOMBRE MARQUES
1896	3	1911	4	1922	12
1899	1	1912	6	1923	9
1902	1	1913	5	1924	10
1903	1	1914	8	1925	11
1904	2	1915	6	1926	1
1905	7	1916	10	1927	2
1906	2	1917	30	1928	1
1907	1	1918	59	1929	3
1908	13	1919	15	1930	1
1909	4	1920	6	1935	1
1910	5	1921	17		

Gràfic 1. Marques d'oli demandades per períodes.

Mirant l'estadística podem comprovar que el moment en què es produeix un alt registre de marques correspon a l'any 1918. Si fins aquest any el registre és creixent, a partir de 1921, on es registren 17 marques, la davallada és notable.

La llista d'empreses amb marques d'oli relacionades amb Tortosa és la següent:

EMPRESAS ABANS DE 1937 AMB MARQUES D'OLI RELACIONADES AMB TORTOSA

EMPRESA		EMPRESA	
1	A. CANEPA Y COMPAÑÍA	27	JOSEP BALLESTER ROMERO
2	ARTURO GIMÉNEZ	28	JOSEP BAU VERGÉS
3	BRESCIANO PIETRO	29	JOSEPH LUPI
4	C. NICOLAU BAROJA Y Cia	30	M. BAU VERGÉS
5	C. NICOLAU Y Cía	31	MANUEL BAU
6	DANIEL MANGRANÈ	32	MANUEL PORCAR I TIÓ
7	E. FRESSINIER-VILLEGAS	33	MANUEL PORCAR RIUDOR
8	E. PUIGDENGOLAS S.en C.	34	MARCELINO GUTIERREZ
9	EDUARDO ROCA SOLER	35	MARISTANY, ROVIROSA Y COMPAÑÍA
10	FERNANDO PALLARÉS	36	MIQUEL BAU VERGÉS
11	FERNANDO PALLARÉS E HIJOS	37	PALLARÉS HERMANOS
12	FERNANDO PALLARÉS Y HERMANO	38	PEDRO LUPI
13	FRANCESC SANZ MARTORELL	39	PEDRO PORRES MULET

14	FRANCESCO RICCI	40	POMPEIAN OIL COMPANY
15	FRANCISCO SORIANO CARPENA	41	R.S. MUSER ET COMPANY
16	FREIXAS URQUIJO Y Cía	42	RAMON PALAU
17	FRESSINIER HERMANOS	43	RAMON SANCHE BUÑOL
18	GIACOMO MUSSO BRUNO	44	SOCIÉTÉ GÉNÉRAL DES CIRAGES FRANÇAIS
19	GRAU Y MARTÍNEZ	45	TOMÁS NICOLAU PORQUERA
20	HIJOS DE LUCA DE TENA	46	VIUDA DE ALGUERÓ Y ATOCHE
21	HOMEDES Y MARTÍNEZ	47	VIUDA DE J. DELSORS VIDAL
22	JOAN BALLESTER ROMERO	48	VIUDA DE J. NAVARRO CARDONA
23	JOAN MANGRANÉ ADELL	49	VIUDA DE J. NAVARRO Y Cía
24	JOAN PANISELLO CUGAT	50	VIUDA DE MANUEL GUARCH
25	JOAN POVILL MIRÓ	51	VIUDA DE RAMON MARTÍ
26	JOAQUIM PRADES SEGURA		

D'aquesta llista hi ha algun cas del qual la referència és purament anecdòtica, com ja explicaré i, en canvi, caldria afegir altres com els germans Espuny, Antoni Fatsini Badia, Manuel Aragonès Valls, Joan Cladelles Baiges i algun altre, però a l'arxiu de *l'Oficina de patentes y marcas* no l'hem sabut trobar.

Entre les peculiaritats del posicionament de les empreses de l'oli hi ha la lluita per la marca *Tortosa*. És el cas de la marca número 12.625. El primer en registrar aquesta marca és l'empresa Société Général des Cirages Français el 16 d'abril de 1906 (figura 1), concedida el 23 de juny de 1906. Intenta també registrar-la l'empresa Freixas, Urquijo y Compañía, de Buenos Aires l'1 de juliol de 1906, amb el número 12.886 (figura 2), a qui li deneguen. Finalment el 21 de juny de 1907 és transferida per Société Général a l'empresa de Freixas. Aquesta empresa de Buenos Aires acabarà transformada en Antonio Freixas, essent la distribuïdora de l'oli de Bau a aquell país (Monserrat 2001):

La prestigiosa marca Aceites Bau, S.A. vendía aceite de oliva en todo el mercado nacional y exportaba a América del Sur, especialmente a la República Argentina, donde tenían un efficacísimo representante que se llamaba Antonio Freixas, residente en Buenos Aires.

Una altra característica que podem destacar d'aquesta llista de marques és l'abundància d'empreses. A part dels tradicionals, trobem empresaris d'altres especialitats dedicant-se a la comercialització de l'oli. Així podem veure els noms de Joaquim Prades Segura, Manuel Bau, Miquel Bau, Maristany Rovirosa i cia, E. Puigdengolas y Cía, R.S. Musher et Company.

De les empreses llistades, algunes no tenen cap o gairebé cap relació amb el mercat local, però hi són perquè a les seves etiquetes fan referències a Tortosa. Queda el dubte de Marcelino Gutiérrez (figura 3) de qui no sabem si realment tenia empresa aquí.

El reclam del nom Tortosa en el comerç de l'oli d'oliva serà usat també per E. Puigdengolas S. en C., amb seu a Barcelona, quan l'any 1912 sol·licita la marca 21.895, tota escrita en anglès, on destaca la inscripció *Bottled in Tortosa* (figura 4); per Maristany, Rovirosa i companyia, amb seu a Barcelona, el mateix any, sol·licitant la marca 23.151 anomenada *Castillo de Burjaceria* amb la inscripció *Burjaceria-Tortosa*, per Francisco Soriano Carpena, resident a Madrid, en la marca 36.360, anomenada *OLEUM*, l'any 1919, amb la inscripció TORTOSA SPAIN (figura 5). A. Canepa y Cía, amb seu a Barcelona, encara que d'origen italià, amb la marca número 50.064, de l'any 1923, posa a l'etiqueta *José Pérez, Tortosa (España), elaborado y envasado para A. Canepa y Cia, Rosario de Santa Fe*.

Un altre cas curiós és l'aparició d'empreses com R.S. Musher et Company, que obté la marca d'oli *Romanza* l'any 1918, i l'empresa Pompeian Oil C.-Tortosa amb la marca 31.922 anomenada *Pompeian*. Totes dues empreses declaren la seu en Tortosa (figura 6). Sabem que l'any 1917 consta al registre de la contribució industrial de Tortosa l'empresari Nathan Hurwitz, a la Plaça Alfons XII, número 3, en l'epígraf d'especuladors d'oli. Nathan Hurwitz i Musher són socis de R. S. Musher et Company. Degut a l'especulació en els tipus de canvi i a la caiguda dels preus, perden un milió de dòlars l'any 1920:

Sembla que la baixa del preu de l'oli sorprengué l'empresa de Musher amb un important estoc sobre els quals havia rebut uns crèdits de 1.500.000 dòlars concedits per un grup de cinc bancs comandats pel Washington National Bank que ara resultaven de difícil devolució. Les negociacions per arreglar aquet assumpte, atès que les comandes superaven les existències de Musher i, per tant, la necessitat de continuar

la importació d'oli (ara molt més barat), portaren, altra vegada a obrir nous crèdits. Ara, però, confirmats i limitats a 100.000 dòlars a través del Bankers Trust Company, crèdits que es podrien renovar a mesura que es tanquessin les operacions de manera que no se superaria aquesta quantitat de descobert. D'aquests 100.000 dòlars, 50.000 serien per retirar l'oli emmagatzemat a Tortosa pel Banc de Terrassa i 50.000 dòlars per a comprar oli més barat. (Royes 1999, pàg.188)

La versió de Cabana (1976) sobre aquesta empresa és la següent:

El cas de Musher i Cia. és més pintoresc. El titular –Nathan Musher. era un jueu americà, que estava establert a Espanya, amb magatzems a Tortosa, Màlaga i Barcelona, dedicat a l'exportació d'oli d'oliva a Estats Units. Aquest tràfic quedà parat quan el Govern espanyol tallà les exportacions d'aquest producte. L'home va decidir canviar de ram i passar de l'oli al vi, precisament quan a Estats Units s'acabava de promulgar la Llei Seca. Musher, però, va obtenir un permís especial per a vendre vi per a ús estricte en els ritus religiosos jueus. Sembla que el permís li arribà gràcies a Wilson que era un dels principals accionistes d'una empresa del gru (...) Només els permetien de vendre'l en botelles de mig litre i havien d'anar facturades als rabins, els quals les distribuïen entre els seus (...) Devia ser un home llest i un bon xic pocavergonya, especialitzat en negocis que tinguessin grans marges de benefici, o sia que tinguessin molt risc. Tenia un gran atractiu personal i va aconseguir ajudes financeres dels bancs espanyols i americans per als seus negocis i va quedar entrampat amb tots ells. (pàg. 213)

Aquest serà un dels casos que ajudaran a què el Banc de Terrassa, i de retruc el Banc de Barcelona, fessin fallida.

Com a cas extrem del reclam de Tortosa com a marca, tenim l'empresa HIJOS DE LUCA DE TENA, una de les més importants d'Andalusia, que també té l'incentiu de treure una marca amb referència a Tortosa en la seva inscripció. És la número 19.013 de l'any 1911, on consta la següent frase: *PRODUCTO SELECCIONADO DE LOS MAS RENOMBRADOS OLIVARES DE LA COMARCA TORTOSINA*.

Un altre grup d'empreses actives en l'oli són les d'origen italià. Aquest és el cas de Bresciano Pietro, Francesco Ricci, Joseph Lupi, Pedro Lupi i Giacomo Musso Bruno.

El primer en treure marca és Josep Lupi, l'any 1908, amb el número 15.004 i el nom *LUPI* (figura 7). És un dels primers que s'instal·la a Tortosa, en domicili al carrer Berenguer, número 10. Les altres marques que sol·licita són: *ACEITE PURO SUBLIME LUPI* (any 1913, núm 23.662), *JOSEPH LUPI, TORTOSA* (any 1917, núm 30.179), *PORTO MAURIZIO* (any 1917, núm 30.178) i *JOSEPH LUPI. TORTOSA* (any 1920, núm 37.519). El seu fill Pedro Lupi continua amb les següents marques: *SILVER BRAND* (any 1921 núm 42.133) i *DELTA* (any 1930 núm 81.155) (figura 8), aquesta darrera indicant la residència a Barcelona.

Serà l'any 1918 on apareixeran les altres marques d'empresaris italians. Així Giacomo Musso sol·licita les marques *GMB* (núm 32.560, 01/05/1918), *LA PAZ* (figura 10, núm 33.035, 16/07/1918), *WILSON* (figura 11, núm 34.163, 16/01/1919), *DESARME*, modificació de *LA PAZ* (núm 33.035, 01/04/1919) i 28 DE JUNIO DE 1919, modificació de *WILSON* (núm 34.163, 16/11/1919). Giacomo Musso té el magatzem d'olis a Tortosa, Plaça Alfons XII, número 4, segons el registre de la contribució industrial des de l'any 1923 fins a l'any 1937. Estan integrats a la vida local com ho demostra aquesta nota de premsa apareguda el 12 de juliol de 1923, a CORREO DE TORTOSA amb motiu del casament del fill:

En la madrugada de hoy, en la parroquial iglesia de San Blas ha contraído matrimonio con la bella señorita Elvira Borrás Capafons el rico comerciante de esta plaza Don Pedro Musso.

I aquesta altra del mateix diari, del 18 de març de 1924, quan es casa un altre fill:

Esta mañana, a las cuatro, se ha celebrado en la iglesia de San Blas el enlace de la bella señorita Pepita Tomás Homedes, con el distinguido joven comerciante de esta plaza don Manuel Musso Gervando.

Francesco Ricci té l'any 1917 establiment al carrer Castelló, segons el registre de la Contribució Industrial. Sol·licita la marca *Aceite Ricci*, número 33.720 l'any 1918 i la marca *FR*, número 33.736, el 1919 (figura 11).

Pietro Bresciano, resident a Barcelona, sol·licita 7 marques l'any 1918, algunes d'elles amb el nom Tortosa a l'etiqueta, com la 32.728 (figura 12).

De les empreses d'origen local, en ordre cronològic segons la demanda de marques, la primera que tenim constància és la de Manuel Porcar i Tió. Residint a Barcelona des de jove, encara tenia molts lligams i interessos vigents amb la seva ciutat d'origen. Comença la seva demanda de marques amb la número 5.395 l'any 1896, on sol·licita tres logos (figura 13) on encara no apareix el nom de Tortosa. Aquest comerciant havia registrat el 15 de març de 1894 la patent número 15.597, que consistia en un procediment per a la fabricació d'envasos de llauna per a la contenció d'olis, i un altre similar amb el número 22.201 l'any 1898. La dèria d'obtenir uns recipients eficaços per a l'envàs de l'oli serà un maldecap que intentaran resoldre i patentar tant ell com Josep Bau en els propers anys. La següent i darrera marca d'oli que demanarà serà la número 6.990 l'any 1899, amb l'escut reial d'Espanya i la inscripció *Proveedor de la Real Casa* i les paraules *Excmo Sr. D. Manuel Porcar i Tió, Lérida, Barcelona i Tortosa*.

El comerciant d'oli més famós, el rei de l'oli que li deien, és Josep Bau Vergés. Els seus pares, ell de Vic i ella tortosina, van tenir disset fills. Josep va fundar l'empresa l'any 1890 (Monserrat 2001), i registra la primera marca l'any 1902 amb la número 9.234 (figura 14), on apareix l'escut de Tortosa amb la inscripció *Fidelissima et exemplaris civitas dertusae*. Tot i que serà denegada per defectes de forma, la tornarà a demanar l'any 1903 i serà acceptada amb el número 9.951. A l'any següent modificarà aquest logo amb una marca nova, la 11.057, on ja apareix el nom de Bau en situació predominant, tot i mantenint l'escut de Tortosa (figura 15). Una variant d'aquest logo, amb el número de marca 14.226, serà sol·licitada l'1 d'octubre de 1907 per Miquel Bau Vergés, i una altra variant, número 14.856, el 16 de juny de 1908 (figura 16), essent denegades totes dues per semblants a l'anterior.

De Josep Bau hem trobat vint-i-set sol·licituds de marques d'oli fins l'any 1925, i de vin-i-una de les quals podem confirmar la concessió. Josep Bau Vergés tindrà diversos càrrecs, entre ells el de vice-cònsol de la República Argentina a Tortosa l'octubre de 1916. Va morir l'any 1935. L'empresa Bau, amb la denominació Aceites Bau S.A., notifica el trasllat de la seu social a Madrid, amb carta a la Cambra de Comerç de Tortosa, el novembre de 1942.

L'altra gran empresa local que treu marca la primera dècada del segle XX és Pallarès. El primer de la nissaga és Ferran Pallarès Besora, fundador del Banc de Tortosa l'any 1881 amb Nicolau, Porcar i altres. Ferran Pallarès Besora era natural de Reus i es va casar amb Antònia Delsors Vidal, natural de Tortosa. A part de la fàbrica i l'establiment central a Tortosa i les fàbriques al Pont de Matarranya i Alcanyís i una sucursal a Marsella, la firma Pallarès té a les Borges Blanques una fàbrica que produeix oli d'oliva. Un cop vidu es tornà a casar amb la germana de la seva dona, Concepció. Dels dos matrimonis va tenir cinc fills: Ferran, Ventura, Lluís, Cecília i Josep.

Ferran Pallarès Delsors es va casar el 1899 amb Teresina Mangrané. Els cognoms Pallarès i Mangrané ja apareixen junts l'any 1895, amb la fàbrica d'oli de pinyolada que tenen al Matarranya sota la raó social de *Mangrané, Pallarés y Ejerique*. Ferran Pallarès Delsors entra a la Cambra de Comerç de Tortosa l'abril de 1909, de la mà de Josep Ballester, representant *Fernando Pallarés e hijos*. Serà elegit vicepresident el 31 de desembre de 1914, quan és elegit president Josep Ballester, i tindrà una participació molt activa fins el 1916, actuant en sessions com a president en absència del titular. El mes d'octubre d'aquest any presenta la dimissió a causa de la dissolució de la societat *Fernando Pallarés e hijos*, però el tornen a admetre per unanimitat en representació de la nova societat *Pallarés Hermanos*. Serà anys més tard, el dia 27 d'octubre de 1919, que en carta dirigida a la Cambra presenta la dimissió dels càrrecs de vocal i vicepresident per no poder compatibilitzar-los amb els freqüents viatges que ha de fer, ja que tenia empresa a Barcelona amb la raó social *Fernando Pallarés y hermano*, que anys més tard es convertirà en *Fernando Pallarés*. El nom de Pallarès tornarà a aparèixer a les sessions de la Cambra l'octubre de 1925 de la mà de Joan Rocher Tallada, que representa la firma de *Pallarés Hermanos* i que hi tindrà presència fins el 1930.

El fill Lluís, nascut el 1880, a principis de segle es va traslladar a Còrdova, al municipi de Cabra, a portar personalment la sucursal que hi tenien. L'any 1901 la casa Pallarès de Tortosa va participar com a membre del jurat de l'exposició regional d'olis organitzada per la Cambra de Comerç de Còrdova. El 1928 es constitueix *Pallarés hermanos S.A.* amb un capital de 7 milions de pessetes amb seu social a Cabra amb una participació de 6 milions de Lluís i 1 milió de Josep. També els Pallarès participen l'any 1926 en la creació de la

societat mercantil de Màlaga dedicada al comerç i exportació d'oli *Maestroni, S.A.*

La sucursal de Tortosa es mantindrà primer dirigida per Ferran Pallarès i més tard regentada per Joan Rocher Tallada i Antoni Oliveres Franquet, gendre de Ferran Pallarès Besora. El moment en què es visualitza la dissolució de la firma Pallarès en l'economia local és a la mort de la mare, ja viuda, Concepció Delsors Vidal, el febrer de 1929, que encara es produeix a Tortosa. L'1 de març de 1929, a l'esquela de la Vanguardia apareixen les següents raons socials: *Fernando Pallarés, Pallarés Hermanos, Tierras Refractarias Pallarés S.A., Vergés i Oliveres, Maestroni S.A., Bodegas Cordobesas S.A. i Sociedad Andaluza de Electricidad y Tracción S.A.* Excepte Vergès i Oliveres, la resta tenen la seu social fora de Tortosa.

La primera marca de *Fernando Pallarés e Hijos* és la número 14.815, sol·licitada el juny de 1908 amb el nom EL PINCHE, i la segona és la 16.270, de l'any 1909, amb el nom LA CAPITAL (figura 17), concedida el mateix any. L'any 1910 demanarà la marca número 17.743 amb el nom PALLARÉS (figura 18) i la 17.952, escrita en francès amb el nom FLEUR DE LIS (figura 19), totes dues concedides. L'any 1911 en sol·licitarà tres més, dues d'elles amb l'etiqueta en anglès, anomenades VICTORIA i CROWN OF ARAGON (figura 20). Amb la raó social *Fernando Pallarés e Hijos* demanarà 13 marques fins l'any 1916. A partir de 1917 apareix l'empresa *Fernando Pallarés y Hermano*, que dirigeix el fill gran Ferran Pallarès Delsors orientada la zona de Barcelona, i *Pallarés Hermanos*, integrada pels fills que viuen a Andalusia. *Fernando Pallarés y Hermano* canviarà la raó social a *Fernando Pallarés Delsors* l'any 1926. Com a raó social *Fernando Pallarés y Hermano* es demanaran des de l'any 1917 fins el 1924 vint-i-sis marques, alguna tan curiosa com la 31.784 amb la marca CANALEJAS concedida el 8 de maig de 1918 (figura 21) o la 32.764 amb la marca FOZ (Figura 22). Potser la d'estil més modern sigui la 46.182 de l'any 1922 amb el nom ACEITES PALLARÉS (figura 23).

Els que seran més prolífics en marques seran els Pallarés d'Andalusia. Pallarés Hermanos sol·liciten des de 1916 fins el 1929 quaranta marques d'oli. Veiem de l'any 1918 la marca 33.321 amb la imatge d'Alfons XIII (figura 24), la 33.957 amb el nom LA DEMOCRACIA (figura 25) i la 67.449 de l'any 1927 anomenada POLA (figura 26).

De les altres empreses d'oli d'origen local que van registrar marca tenim, en ordre cronològic a Eduard Roca Soler, amb establiment al famós carrer del Comerç. La marca número 15.015 de l'any 1908 amb el nom LA CRUZ BLANCA (figura 27) i la número 42.126 de l'any 1921, anomenada EL TORERO (figura 28). Tomàs Nicolau Porquera sol·licita l'any 1910 la marca 18.375 (figura 29), Francesc Sanz Martorell, que té establiment al carrer Despuig, sol·licita la primera marca l'any 1912, però no li concediran, i la primera registrada no serà fins l'any 1915, amb la marca 25.555, anomenada EL PAVO BRAND, renovada l'any 1924, i la 25.556 anomenada NECTAR. L'empresa Grau y Martínez, amb establiment al carrer Central, al costat de la Plaça Alfons XII, a la dècada dels vint, on l'any 1937 té la seu Ramon Grau Buera, de l'any 1914 al 1922 demanarà 7 marques. A la figura 30 podem veure la marca EL PAYÉS, de 1915 i a la figura 31 la marca DIVA de 1917.

Un altre olier del carrer del Comerç és Joan Panisello Cugat, que des de l'any 1914 fins el 1925 demanarà 21 marques. Veiem les marques de l'any 1917 número 30.067 anomenada REGAL (figura 32) i número 30.819 anomenada CARUSO (figura 33), de l'any 1921 la marca 38.533 anomenada PISTOLA (figura 34) i de l'any 1924 la marca 52.894 anomenada PALAFOX (figura 35). L'any 1937 l'activitat consta a nom de Joan Panisello Valldepérez.

L'empresa *Viuda de Joan Delsors Vidal*, amb establiment a la Plaça Alfons XII, demana dues marques l'any 1917, la 29.723 (figura 36), que li és denegada, i la 31.254 (figura 37), així com la número 32.221 l'any 1918 (figura 38). Veient els logos es pot intuir la tendència política dels propietaris.

Una altra viuda en el món de l'oli és *Viuda de Ramon Martí*. Ramon Martí Tomàs era un dels tres germans xertolins que havien fet fortuna a l'Argentina en el comerç de l'oli. El 25 de novembre de l'any 1907 va morir en l'accident ferroviari de Riudecanyes. L'any 1917 demana dos marques amb els noms NAVIDAD i TENORIO (figura 39), una marca el 1918 amb el nom CHAPLIN (figura 40), i tres marques l'any 1922, amb els noms ANDA, PRESIDENTE i PENINSULAR. En carta a la Cambra de Comerç de Tortosa comunica el desembre de 1922 la baixa com a soci voluntari per deixar l'activitat en l'exportació d'olis. Del que tenim constància és de la sol·licitud de la marca número 56.007 de l'any 1924 amb el nom de BORJAS per part

d'un altre Ramon Martí, amb residència al carrer Santa Teresa, número 20, de Xerta.

Seguint amb les empreses que estan a nom d'una viuda tenim el cas de *Viuda de Manuel Guarch*. Manuel Guarch Zaragoza va ser secretari general de la Cambra de Comerç de Tortosa en la renovació de la junta el 22 de gener de 1911, formant part de la comissió constituïda el 15 de març de 1912, presidida per Francesc Mestre i Noé, per redactar el reglament interior de la Cambra. *Viuda de Manuel Guarch* demana una marca l'any 1918 i dues l'any 1920, amb els noms VITTORIO i GUARCH (figura 41).

Viuda de J. Navarro Cardona, amb establiment a la Plaça Alfons, número 2, demana l'any 1918 dues marques, amb els noms NAVARRO i CASTELAR. D'aquesta casa sabem que l'any 1917 la Cambra de Comerç de Tortosa s'interessa per una partida d'oli transportada pel vaixell Sicília amb destinació a Noruega, que havia estat detinguda pel govern anglès.

I per acabar amb les empreses que van a nom de viudes, direm que l'empresa *Viuda de Alguero y Atoche*, amb seu a la Plaça Alfons XII, demana l'any 1918 la marca 33.824 VAYA (figura 42) i l'any 1921 la marca número 41.572, MIRALUZ.

Dels descendents de Cristòfol Nicolau hi ha l'empresa C. Nicolau y Cia, amb seu a la Plaça Alfons XII, número 11, el soci gerent de la qual era Esteve Lamote de Grignon, que l'any 1918 demana la marca 32.722, amb el nom C. NICOLAU Y Cía, i l'any 1919, ara amb la raó social *Nicolau, Baroja y Cia*, les marques 36.450 i 36.451, UNO (figura 43) i ROSE BRAND.

Del cognom Mangrané hi ha dues empreses que demanen marques d'oli. Una és la de Joan Mangrané Adell, amb establiment al carrer Berenguer. Aquest empresari el trobem a la junta de la Cambra de Comerç de Tortosa des de l'octubre de 1918 fins l'any 1927, al Consell d'Administració del Banc de Tortosa dels anys 1930 i 1931, i és propietari de la font del Mascar l'any 1931. Durant la República apareix en les llistes municipals de la Lliga Regionalista. L'any 1918 demana quatre marques: NIX, SALUS, MELIOR i LA TORTOSINA.

Daniel Mangranè Escardó ja l'hem esmentat a la part sobre la literatura de l'oli, en la seva faceta d'escriptor. Daniel Magranè va ser un home polifacètic, amb incursions a la política. Quan vivia a Tortosa va col·laborar amb els marcel·linistes, essent elegit regidor del municipi per la candidatura republicano-obrera l'any 1917. De la Cambra de Comerç es va acomiadar el 6 d'octubre de 1918, en una sessió de junta on comunica el seu trasllat a Barcelona per motiu de negocis. És en aquest traspàs de Tortosa a Barcelona que comença a sol·licitar marques. Des del desembre de 1917 fins al desembre de 1918 Daniel Mangranè demanarà set marques, cinc des de Tortosa amb els noms ADAN, EVA, PELÍCANO, SOL, LUNA, i ara des de Barcelona una altra vegada ADAN (figura 44) i EVA (figura 45), i l'any 1921 en modificarà una altra amb el nom de LUNA (figura 46). Va ser elegit diputat a les eleccions legislatives espanyoles de l'any 1933 pel grup Esquerra Republicana de Catalunya. Va participar en la gestió de diferents empreses olieres espanyoles, entre elles Daniel Mangrané S.A., Fernando Pallarés S.A., a Catalunya, La Utrerana S.A., a Utrera, i la Oleivinícola del Centro de España SA, a Daimiel. L'any 1926 va fundar la institució Cultural i Benèfica Daniel Mangrané amb aportacions de deute perpetu intransferible. L'any 1962 li va ser concedida la Medalla de plata al Mèrit al Treball. Mor el gener de 1969 a Barcelona.

L'empresa Homedes y Martínez, amb seu a la Plaça Alfons XII, número 6, demana l'any 1921 la marca HOMAR (figura 47).

Des de Bellpuig la casa E. Fressinier-Villegas demana l'any 1909 la marca LAS TRES CRUCES, amb l'afegit a l'etiqueta ACEITE FINO DE OLIVA BELLPUIG TORTOSA MARSELLA; l'any 1916 amb la raó social Fressinier Hermanos la marca COLÓN, amb l'afegit TORTOSA BELLPUIG VINAROS, i l'any 1921 la marca FRESSINIER amb el mateix afegit. Enric Fressinier era un comerciant d'olis de Tortosa, tal com podem llegir al *Diario de Tortosa* del gener de 1897, que es va traslladar a Bellpuig a instal·lar una fàbrica a principis de segle. Va anar ampliant el negoci amb instal·lacions a Vinaròs. Va ser víctima de l'accident ferroviari de Riudecanyes del 25 de novembre de 1907. El seu fill Emili Fressinier és citat a la premsa local quan fa una estança a Tortosa l'any 1908. És de suposar que els fills continuarien el negoci.

Pedro Porres Mulet, a qui hem vist també a la llista de les primeres empreses de Lleida el 1917, demana la marca número 42.213, l'any 1921, on declara la residència de Tortosa (figura 48).

Dels pocs que em queda per comentar que presenten marca declarant la residència a Tortosa és Joan Povill Miró, exdiputat provincial i propietari d'Alcanar. Presenta tres marques l'any 1921, de la que veiem la número 40.721 (figura 49).

Dels que no són habituals en el sector de l'oli que s'anima a treure marca és Joaquim Prades Segura, amb una adrogueria a la Plaça Agustí Querol, president en funcions de la Cambra de Comerç a la dècada dels quaranta, que l'any 1913 demana la número 23.377, amb el nom CRUZ DE HIERRO (figura 50).

4. LES EMPRESES OLIERES DEL MUNICIPI A PARTIR DE 1925

L'any 1925 hi havia a Tortosa dos grups dedicats al comerç de l'oli, si fem cas al registre de la matrícula industrial, diferenciats en *Comerciants* que tenien una quota del tresor de 4.436,25 pessetes i *Especuladors de l'oli*, amb una quota del tresor de 1.521,00

pessetes. En el primer grup, que podríem assimilar als importadors i exportadors, hi ha quatre empreses: Josep Bau Vergés, al carrer Berenguer, Pallarès Hermanos, al carrer Campomanes, Viuda de Joan Delsors Vidal i Josep Ballester Romero, tots dos a la Plaça Alfons XII. En el segon grup hi ha dotze empreses, tres al carrer del Comerç: Pau Chauvet, Eduard Roca Soler i Joan Panisello Cugat, tres a la Plaça Alfons XII: Pedro Lupi, Giacomo Musso Bruno i Viuda d'Algueró i Atoche, dos al carrer Central: Homedes y Martínez i Grau Martínez, i les altres Manuel Aragonès Valls al carrer Aranda, Joan Mangranè Adell al carrer Berenguer, Antoni Fatsini Badia al carrer Cervantes i Joan Cladelles Baiges al carrer Llotja. L'any 1937, temps de guerra, en el registre de comerciants només consta Joan Ballester Romero i en el d'especuladors n'apareixen set: Joan Mangranè Adell, Josep Fatsini Ramírez, Joan Panisello Valldepèrez, Manuel Aragonès Valls, Ramon Grau Buera, Francesc Alifonso Gas i Giacomo Musso Bruno.

A més dels comerciants i especuladors d'oli d'oliva, en llenguatge tributari, hi ha havia a Tortosa les fàbriques d'oli de sansa o de pinyolada, aquelles que aprofitaven els diferents productes de l'oliva. N'hi havia registrades l'any 1925 set:

NOM	DOMICILI EMPRESA	QUOTES TRESOR
PABLO CHAUVET	COMERCIO	7.985,25
JUAN HOMEDES ESPUNY	CARRETERA VALENCIA	2.184,00
VIUDA DE PEDRO ANGUERA	SAN LÁZARO	1.542,45
FEDERACIÓN AGRÍCOLA DEL EBRO	LARGA DE SAN VICENTE	1.330,87
RAMON SANCHO	GENOVESES	1.228,50
ESPUNY HERMANOS	CARRETERA VALENCIA	1.023,75
RUFO FRANQUET FERRERES	SOL	955,50

L'any 1937 les registrades són tres: Tomàs Homedes Espuny, Ramon Anguera Anglès i Cinta Espuny Aleixendri.

ARXIUS

AHCTE. ARXIU HISTÒRIC COMARCAL DE LES TERRES DE L'EBRE

Llibre d'actes de la Cambra de Comerç de Tortosa

OEPM. Oficina Española de Patentes y Marcas. Arxiu històric.

BIBLIOGRAFIA

AGUILÓ CORTÉS, Isidoro. *Estación olivarera de Tortosa. Notas de actualidad sobre la elaboración del aceite de oliva*. Herederos de Juan Gili, editores. 1918.

ANDREU LAMARCA, Lisinio. *El comercio de aceites en España*. Gráfica Universal. Madrid. 1922

CABANA, Francesc. *Bancs i banquers a Catalunya*. Edicions 62. 1976.

ESPUNY RODRÍGUEZ, Ana. *Los Espuny y la producción olivarera en Osuna*. Cuadernos de los Amigos de los Museos de Osuna, n. 8, 2006, pp. 66-68.

ESPUNY RODRÍGUEZ, Ana. *Una Almazara innovadora: La fábrica de Daniel Espuny Aleixendri*. Cuadernos de los Amigos de los Museos de Osuna. n.11, 2009, pp. 27-31

FORTUNY SANTOS, Jordi. *Metodología del análisis sectorial en el sistema agroalimentario aplicada al subsector oleícola catalán. Evaluación de la competitividad, el progreso tecnológico y la eficiencia económica empresarial*. 2002. <http://www.tdx.cat/TDX-0201105-120902/>

HERNÁNDEZ ARMENTEROS, Salvador. *Empresas y empresarios españoles en la exportación de aceites de oliva, 1900-1936. Especial referencia al mercado noruego de conservas de pescado*. Revista de Historia Económica. Primavera-Verano 2001. n. 2

MANGRANÉ ESCARDÓ, Daniel. *El problema del aceite virgen de oliva*. Ariel. 1967.

MANJARRÉS Y BOFARULL, Ramon de. *Memoria sobre el mejoramiento de nuestros aceites y necesidad de presentarlos bien elaborados y clarificados*. Barcelona. Imprenta del Diario de Barcelona. 1871

MONSERRAT CAVALLER, Joaquín. *Bau Nolla y la restauración de la monarquía*. Editorial ACTAS, S.L. 2001.

RAMON I MUÑOZ, Ramon. *Estructura empresarial, empresas i canvi tècnic en la indústria de l'oli d'oliva de les comarques de Lleida, 1890-1936*. Empreses i

Institucions Econòmiques Contemporànies a les Terres de Lleida. Edició a cura d'Enric Vicedo i Rius. Institut d'Estudis Ilerdencs. Lleida. 1999.

RAMON I MUÑOZ, Ramon. *La exportación española de aceite de oliva antes de la Guerra Civil: empresas, mercados y estrategias comerciales*. Revista de Historia Industrial n. 17. Año 2000

ROMERO ATELA, Teresa. *Los empresarios catalanes en Córdoba, 1800-1914*. Els catalans a Espanya, 1760-1914. 1996, pàgines 455-461, Universitat de Barcelona, Departament d' Història Contemporània: Generalitat de Catalunya, Centre d'Història Contemporània de Catalunya. 1996.

ROYES, Adrià. *El banc de Terrassa en el marc de la decadència bancària catalana 1881-1924*. Proa Edicions. 1999.

Annex. Llista de marques sol·licitades des de 1896 fins el 1937, publicades al BOLETÍN OFICIAL DE LA PROPIEDAD INDUSTRIAL.

Data sol·licitud	MARCA	REGISTRE	EMPRESA	Data concessió	Denegada
16/03/1896	MANUEL PORCAR I TIÓ	5.395	MANUEL PORCAR I TIÓ	22/08/1896	
16/03/1896	MANUEL PORCAR I TIÓ	5.395	MANUEL PORCAR I TIÓ	22/08/1896	
16/03/1896	MANUEL PORCAR I TIÓ	5.395	MANUEL PORCAR I TIÓ	22/08/1896	
01/05/1899	EXMO. SR D. MANUEL PORCAR I TIÓ	6.990	MANUEL PORCAR I TIÓ	13/09/1899	
16/12/1902	FIDELISIMA ET EXEMPLARIS CIVITAS DERTUSA	9.234	JOSEP BAU VERGÉS	24/04/1903	
16/06/1903	FIDELISIMA ET EXEMPLARIS CIVITAS DERTUSA	9.951	JOSEP BAU VERGÉS	15/09/1903	
16/08/1904	BAU	11.057	JOSEP BAU VERGÉS	27/10/1904	
01/09/1904	EL AUTOMÓVIL	11.081	MARCELINO GUTIERREZ	16/11/1904	
01/08/1905	ALFONSÍN	11.955	JOSEP BAU VERGÉS	16/02/1906	
01/08/1905	LASO	11.955	JOSEP BAU VERGÉS	16/02/1906	
01/08/1905	LA SALUTE	11.955	JOSEP BAU VERGÉS	16/02/1906	
01/08/1905	PURA	11.955	JOSEP BAU VERGÉS	16/02/1906	
01/08/1905	DUPRAT	11.955	JOSEP BAU VERGÉS	16/02/1906	
01/08/1905	ZEBRA	11.955	JOSEP BAU VERGÉS	16/02/1906	
01/08/1905	EL BÚFALO	11.955	JOSEP BAU VERGÉS	16/02/1906	
16/04/1906	TORTOSA	12.625	SOCIÉTÉ GÉNÉRAL DES CIRAGES FRANCAIS	23/06/1906	
01/07/1906	TORTOSA	12.886	FREIXAS URQUIJO Y Cía	21/06/1907	
01/10/1907	M. BAU	14.226	MIQUEL BAU VERGÉS		11/06/1909
16/04/1908	MANUEL BAU	14.712	MANUEL BAU		25/06/1909
01/05/1908	ACEITES BAU IMPORTADORES	14.744	JOSEP BAU VERGÉS	05/09/1908	
01/06/1908	EL PINCHE	14.815	FERNANDO PALLARÉS E HIJOS		06/02/1909
16/06/1908	M. BAU	14.856	MIQUEL BAU VERGÉS		26/06/1909
01/07/1908	BAU	14.935	JOSEP BAU VERGÉS	24/11/1908	
01/07/1908	BAU	14.935	JOSEP BAU VERGÉS	24/11/1908	
01/07/1908	FIRENZE EXP UNI 1905	14.935	JOSEP BAU VERGÉS		
01/07/1908	JB	14.935	JOSEP BAU VERGÉS		
01/07/1908	BAU	14.976	JOSEP BAU VERGÉS	15/01/1909	

01/07/1908	LUPI	15.004	JOSEPH LUPI	06/11/1908	
01/07/1908	LA CRUZ BLANCA	15.015	EDUARDO ROCA SOLER	06/11/1908	
16/07/1908	BAU	15.071	JOSEP BAU VERGÉS		28/06/1909
16/12/1908	LA EGIPCIA	15.382	M. BAU VERGÉS		
16/02/1909	LAS TRES CRUCES	15.576	E. FRESSINIER-VILLEGAS	04/05/1909	
01/03/1909	MANUEL BAU	15.641	MANUEL BAU	07/06/1909	
16/07/1909	LA CAPITAL	16.270	FERNANDO PALLARÉS E HIJOS	13/10/1909	
16/11/1909	COLON	16.652	FERNANDO PALLARÉS E HIJOS	14/03/1910	
16/07/1910	ACEITES PALLARÉS	17.743	FERNANDO PALLARÉS E HIJOS	29/10/1910	
16/08/1910	FLEUR DE LIS	17.952	FERNANDO PALLARÉS E HIJOS	28/08/1911	
01/11/1910	NICOLAU	18.375	TOMÁS NICOLAU PORQUERA	25/01/1911	
16/12/1910	BAU	18.563	JOSEP BAU VERGÉS	09/03/1911	
16/12/1910	BAU	18.564	JOSEP BAU VERGÉS	09/03/1911	
16/04/1911	AZUCENA	19.013	HIJOS DE LUCA DE TENA	13/07/1911	
16/08/1911	HISPANIARUM	19.650	FERNANDO PALLARÉS E HIJOS	11/12/1911	
01/10/1911	VICTORIA	19.743	FERNANDO PALLARÉS E HIJOS	13/02/1912	
01/10/1911	CROWN OF ARAGON	19.744	FERNANDO PALLARÉS E HIJOS	13/02/1912	
01/04/1912	ABC	20.152	FERNANDO PALLARÉS E HIJOS		13/03/1913
16/03/1912	EL GUITARRICO	20.482	FERNANDO PALLARÉS E HIJOS	28/06/1912	
16/06/1912	LA PURÍSIMA	21.075	FRANCESC SANZ MARTORELL		15/04/1913
16/06/1912	LA RIQUEZA	21.076	FRANCESC SANZ MARTORELL		15/04/1913
16/12/1912	IBERO	21.895	E. PUIGDENGOLAS S.en C.	19/05/1913	
16/06/1913	LA PALOMA	22.767	FRANCESC SANZ MARTORELL		06/05/1914
01/08/1913	CASTILLO DE BURJACENIA	23.151	MARISTANY, ROVIROSA Y COMPAÑÍA	10/01/1914	
16/08/1913	CENTENARIO	23.199	FRANCESC SANZ MARTORELL		
01/09/1913	EL PATAGÓN	23.362	FERNANDO PALLARÉS E HIJOS	07/06/1914	
01/09/1913	CRUZ DE HIERRO	23.377	JOAQUIM PRADES SEGURA	10/02/1914	
01/11/1913	ACEITE PURO SUBLIME LUPI	23.662	JOSEPH LUPI	30/03/1914	
01/05/1914	LA COLMENA	23.760	GRAU Y MARTÍNEZ		18/12/1915

01/02/1914	EL LABRADOR	24.083	JOAN PANISELLO CUGAT	08/07/1914	
01/06/1914	T TORTOSA ACEITE DE OLIVA	24.740	JOSEP BAU VERGÉS	22/10/1915	
16/08/1914	EL TORTOSINO	25.185	JOAN PANISELLO CUGAT	10/12/1914	
16/07/1915	EL PAVO BRAND	25.555	FRANCESC SANZ MARTORELL	18/11/1915	
16/10/1914	EL TORO BRAND	25.555	FRANCESC SANZ MARTORELL		
16/10/1914	NÉCTAR	25.556	FRANCESC SANZ MARTORELL	25/05/1915	
01/12/1914	T TORTOSA ACEITE DE OLIVA	25.759	FREIXAS URQUIJO Y CIA	24/04/1915	
01/12/1914	T TORTOSA ACEITE DE OLIVA	25.760	FREIXAS URQUIJO Y CIA		27/03/1916
16/01/1915	EL PAYÉS	25.911	GRAU Y MARTÍNEZ	01/06/1915	
16/08/1915	COMETA	26.039	JOSEP BELTRAN VIVES	13/01/1916	
16/06/1915	BAU	26.482	JOSEP BAU VERGÉS	12/11/1915	
01/08/1915	LA CONFIANZA	26.812	JOSEP BALLESTER ROMERO		27/05/1916
16/11/1915	URGEL	27.412	JOSEP BAU VERGÉS	07/04/1916	
16/01/1916	LA CRUZ BLANCA	27.841	EDUARDO ROCA SOLER	09/08/1916	
16/04/1916	EL PINCHE	28.344	FERNANDO PALLARÉS E HIJOS	15/09/1916	
01/06/1915	LA CONFIANZA	28.584	JOSEP BALLESTER ROMERO		
16/08/1916	IDILIO	28.998	FERNANDO PALLARÉS E HIJOS	30/01/1917	
01/11/1916	COLÓN	29.370	FRESSINIER HERMANOS	24/03/1917	
16/12/1916	TOTÓ	29.579	PALLARÉS HERMANOS	25/04/1917	
16/12/1916	LA PURÍSIMA	29.580	PALLARÉS HERMANOS	08/05/1917	
16/12/1916	DIVINE	29.581	PALLARÉS HERMANOS	10/12/1917	
16/12/1916	ROJAS	29.582	PALLARÉS HERMANOS	22/03/1917	
16/12/1916	SARANDÍ	29.584	PALLARÉS HERMANOS	22/03/1917	
01/01/1917	LA CORONA	29.723	VIUDA DE J. DELSORS VIDAL		01/03/1918
16/01/1917	CONDAL	29.740	FERNANDO PALLARÉS Y HERMANO	30/08/1917	
16/01/1917	REGAL	30.067	JOAN PANISELLO CUGAT	18/07/1917	
16/01/1917	ÚNICO	30.068	JOAN PANISELLO CUGAT		
16/03/1917	PORTO MAURIZIO	30.178	JOSEPH LUPI		
16/03/1917	JOSEPH LUPI, TORTOSA	30.179	JOSEPH LUPI	31/07/1917	
16/05/1917	BRUNET	30.389	PALLARÉS HERMANOS	03/10/1917	

01/06/1917	VICTRIX	30.658	FERNANDO PALLARÉS Y HERMANO	30/11/1917	
01/07/1917	CARUSO	30.819	JOAN PANISELLO CUGAT		16/01/1923
01/09/1917	DIVA	31.122	GRAU Y MARTÍNEZ	24/01/1918	
01/09/1917	FAMILIA	31.123	GRAU Y MARTÍNEZ	24/01/1918	
01/10/1917	LAS DOS CORONAS	31.254	VIUDA DE J. DELSORS VIDAL	07/03/1918	
16/10/1917	NAVIDAD	31.311	VIUDA DE RAMON MARTÍ	12/03/1918	
16/10/1917	ESTRELLA ESPAÑOLA	31.332	PALLARÉS HERMANOS	12/03/1918	
16/10/1917	SPANISH STAR	31.333	PALLARÉS HERMANOS	12/03/1918	
16/10/1917	DOS LEONES	31.334	PALLARÉS HERMANOS	18/03/1918	
16/10/1917	BALLESTER	31.359	JOSEP BALLESTER ROMERO	28/03/1918	
16/10/1917	DULCE VIRGEN	31.370	PALLARÉS HERMANOS	15/04/1918	
01/11/1917	ZEBRA	31.488	FERNANDO PALLARÉS Y HERMANO	01/12/1918	
01/11/1917	EL ROBLE	31.489	FERNANDO PALLARÉS Y HERMANO	17/03/1918	
01/11/1917	GUILLERMO TELL	31.490	FERNANDO PALLARÉS Y HERMANO	19/03/1918	
01/11/1917	EL CATALÁN	31.491	FERNANDO PALLARÉS Y HERMANO	08/07/1918	
01/11/1917	SÁMANO	31.492	FERNANDO PALLARÉS Y HERMANO	19/04/1948	
01/11/1917	MARCA FILTTRO	31.493	FERNANDO PALLARÉS Y HERMANO	19/04/1948	
01/11/1917	BARRILETE	31.494	FERNANDO PALLARÉS Y HERMANO	19/04/1948	
30/12/1917	ADAN	31.742	DANIEL MANGRANÈ	03/05/1918	
30/12/1917	EVA	31.743	DANIEL MANGRANÈ	03/05/1918	
30/12/1917	TENORIO	31.759	VIUDA DE RAMON MARTÍ	03/05/1918	
30/12/1917	ORIOI	31.782	FERNANDO PALLARÉS Y HERMANO	08/05/1918	
30/12/1917	SENSE MARCA	31.783	FERNANDO PALLARÉS Y HERMANO	08/05/1918	
30/12/1917	CANALEJAS	31.784	FERNANDO PALLARÉS Y HERMANO	08/05/1918	
30/12/1917	VARELA	31.785	FERNANDO PALLARÉS Y HERMANO	01/12/1918	
01/01/1918	ADOLPH	31.856	FERNANDO PALLARÉS Y HERMANO	08/05/1918	
01/01/1918	PAVÍA	31.867	JOSEP BAU VERGÉS	13/05/1918	
16/01/1918	ROMANZA	31.920	R.S. MUSER ET COMPANY	06/05/1918	
16/01/1918	POMPEIAN	31.922	POMPEIAN OIL COMPANY	06/05/1918	

01/02/1918	IRIS	32.027	JOAN PANISELLO CUGAT	29/07/1918	
01/02/1918	BALLESTER	32.054	JOSEP BALLESTER ROMERO	19/08/1918	
28/02/1918	ARAMBURU	32.169	JOAN PANISELLO CUGAT	30/08/1918	
28/02/1918	ACEITE DE TORTOSA	32.170	JOAN PANISELLO CUGAT	30/08/1918	
16/02/1918	EXTRA VIRGIN	32.190	PALLARÉS HERMANOS	23/08/1918	
01/05/1918	VDV	32.221	VIUDA DE J. DELSORS VIDAL	05/10/1918	
16/03/1918	SOL	32.258	DANIEL MANGRANÈ		
16/12/1918	PELÍCANO	32.258	DANIEL MANGRANÈ		16/10/1919
01/04/1918	REY ALFONSO	32.320	PALLARÉS HERMANOS	04/10/1918	
01/04/1918	KING ALFONSO	32.321	PALLARÉS HERMANOS	04/10/1918	
01/04/1918	PALAU	32.361	RAMON PALAU	17/09/1918	
16/04/1918	DERTUSA	32.450	GRAU Y MARTÍNEZ	19/10/1918	
01/05/1918	GMB	32.560	GIACOMO MUSSO BRUNO	04/10/1918	
01/05/1918	VITTORIO	32.581	BRESCIANO PIETRO		16/01/1923
16/05/1918	ECO	32.673	FERNANDO PALLARÉS Y HERMANO	25/10/1918	
16/05/1918	FOZ	32.674	FERNANDO PALLARÉS Y HERMANO	25/10/1918	
16/05/1918	COLMENA	32.675	FERNANDO PALLARÉS Y HERMANO	15/03/1919	
16/05/1918	VIVO	32.676	FERNANDO PALLARÉS Y HERMANO	25/10/1918	
01/06/1918	TRES MEDALLAS	32.677	FERNANDO PALLARÉS Y HERMANO	25/10/1918	
01/06/1918	C. NICOLAU Y CIA	32.722	C. NICOLAU Y CIA	31/10/1918	
01/06/1918	B.P.	32.728	BRESCIANO PIETRO	31/10/1918	
01/06/1918	PIETRO BRESCIANO FU PIETRO	32.729	BRESCIANO PIETRO	31/10/1918	
01/04/1919	CERVANTES	32.892	JOAN PANISELLO CUGAT	31/12/1919	
16/06/1918	EL MOLINO	32.892	JOAN PANISELLO CUGAT		30/12/1919
01/07/1918	LA FORTUNA	32.902	FERNANDO PALLARÉS Y HERMANO		
01/07/1918	LUNA	32.929	DANIEL MANGRANÈ	13/12/1918	
01/07/1918	EMBLEMA	32.933	VIUDA DE MANUEL GUARCH		
01/04/1919	DESARME	33.035	GIACOMO MUSSO BRUNO	31/07/1919	
16/07/1918	LA PAZ	33.035	GIACOMO MUSSO BRUNO		
16/07/1918	JUAN PANISELLO CUGAT	33.073	JOAN PANISELLO CUGAT	09/12/1918	

16/07/1918	ADÁN	33.079	DANIEL MANGRANÈ	13/12/1918	
16/07/1918	EVA	33.080	DANIEL MANGRANÈ	13/12/1918	
01/08/1918	LIRA	33.148	JOSEP BALLESTER ROMERO		
01/08/1918	EL CARTUJO	33.149	JOSEP BALLESTER ROMERO	03/06/1919	
01/08/1918	EL MÉRITO	33.150	JOSEP BALLESTER ROMERO	16/08/1919	
01/08/1918	SAN BERNARDO	33.151	JOSEP BALLESTER ROMERO	07/04/1919	
16/08/1918	PANISELLO	33.212	JOAN PANISELLO CUGAT	10/12/1918	
16/08/1918	JUAN P. VALLDEPÉREZ	33.213	JOAN PANISELLO CUGAT	17/12/1918	
16/08/1918	NAVARRO	33.219	VIUDA DE J. NAVARRO CARDONA	13/12/1918	
16/08/1918	SUPERFINO DE TORTOSA	33.269	BRESCIANO PIETRO	13/12/1918	
16/08/1918	ACEITE EXTRAFINO DE OLIVA	33.270	BRESCIANO PIETRO	22/03/1919	
16/08/1918	ACEITE DE OLIVA SUPERFINO DE TORTOSA	33.271	BRESCIANO PIETRO		16/01/1923
16/08/1918	ATLAS	33.272	BRESCIANO PIETRO	13/12/1918	
16/08/1918	ÁMBAR DE LA RIBERA DEL EBRO	33.273	FERNANDO PALLARÉS Y HERMANO	01/07/1919	
16/08/1918	CASTELAR	33.282	VIUDA DE J. NAVARRO CARDONA		30/11/1919
16/09/1918	LEÓN	33.467	PALLARÉS HERMANOS	31/01/1919	
01/11/1918	ACEITE RICCI	33.720	FRANCESCO RICCI	14/04/1919	
01/11/1918	FR FRANCESCO RICCI TORTOSA	33.736	FRANCESCO RICCI	14/04/1919	
16/11/1918	VAYA	33.824	VIUDA DE ALGUERÓ Y ATOCHE	24/04/1919	
01/12/1918	LA DEMOCRACIA	33.957	PALLARÉS HERMANOS	16/05/1919	
16/12/1918	VICTOIRE	33.976	FRATELLI CALVO	27/10/1923	
16/12/1918	CHAPLIN	33.978	VIUDA DE RAMON MARTÍ	16/05/1919	
16/12/1918	NIX	33.981	JOAN MANGRANÈ ADELL	16/05/1919	
16/12/1918	SALUS	33.982	JOAN MANGRANÈ ADELL	16/05/1919	
16/12/1918	MELIOR	33.983	JOAN MANGRANÈ ADELL	16/05/1919	
16/12/1918	LA TORTOSINA	33.984	JOAN MANGRANÈ ADELL	16/05/1919	
16/11/1919	28 DE JUNIO DE 1919	34.163	GIACOMO MUSSO BRUNO	25/05/1920	
16/01/1919	WILSON	34.163	GIACOMO MUSSO BRUNO		

16/01/1919	SUBLIME	34.193	JOSEP BALLESTER ROMERO	09/06/1919	
16/01/1919	MANUEL PORCAR Y TIÓ	34.214	MANUEL PORCAR RIUDOR	10/11/1919	
16/01/1919	PORCAR	34.215	MANUEL PORCAR RIUDOR	11/06/1919	
16/02/1919	SIRENA	34.349	PALLARÉS HERMANOS	12/01/1920	
16/02/1919	GYM	34.393	GRAU Y MARTÍNEZ	31/07/1919	
16/08/1919	FRESSINIER	35.736	FRESSINIER HERMANOS	09/04/1920	
01/09/1919	SUPEROIL	35.908	JOSEP BALLESTER ROMERO	18/10/1920	
01/09/1919	IMPERIO	35.928	FERNANDO PALLARÉS Y HERMANO		16/12/1923
01/10/1919	OLEUM	36.360	FRANCISCO SORIANO CARPENA	12/05/1920	
16/10/1919	UNO	36.450	C. NICOLAU BAROJA Y Cía	04/06/1920	
16/10/1919	ROSE BRAND	36.451	C. NICOLAU BAROJA Y Cía	28/06/1920	
28/01/1920	VITTORIO EMANUELE	37.223	VIUDA DE MANUEL GUARCH	07/10/1920	
28/01/1920	GUARCH	37.224	VIUDA DE MANUEL GUARCH	07/10/1920	
28/01/1920	ACEITERA ARAGONESA	37.355	RAMON SANCHO BUÑOL	17/08/1920	
16/03/1920	JOSEPH LUPI. TORTOSA	37.519	JOSEPH LUPI	22/10/1920	
30/07/1920	ORANGUTÁN	38.533	JOAN PANISELLO CUGAT		
30/04/1921	PISTOLA	38.533	JOAN PANISELLO CUGAT	14/09/1921	
01/02/1921	MIGLIARDI	40.331	JOSEP BALLESTER ROMERO	22/06/1921	
01/02/1921	LUNA	40.334	DANIEL MANGRANÈ	23/06/1921	
01/03/1921	LA PERLA DEL EBRO	40.695	JOSEP BALLESTER ROMERO		20/02/1922
01/03/1921	JPM ESPECIAL	40.720	JOAN POVILL MIRÓ	31/12/1921	
01/03/1921	JPM MATARRAÑA	40.721	JOAN POVILL MIRÓ	28/12/1921	
01/03/1921	JPM TRES CORONAS	40.722	JOAN POVILL MIRÓ	28/12/1921	
01/03/1921	CLÁSICO	40.728	JOSEP BALLESTER ROMERO	04/01/1922	
16/03/1921	LOGO 4 CORONES	40.915	MANUEL PORCAR RIUDOR	02/01/1922	
30/04/1921	EL TORTOSINO	41.257	JOAN PANISELLO CUGAT	25/01/1922	
01/05/1921	MIRALUZ	41.572	VIUDA DE ALGUERÓ Y ATOCHE	09/02/1922	
16/06/1921	EL TORERO	42.126	EDUARDO ROCA SOLER	25/04/1922	
16/06/1921	SILVER BRAND	42.133	PEDRO LUPI	24/05/1923	

16/06/1921	PORRES	42.213	PEDRO PORRES MULET	13/05/1922	
01/08/1921	HOMAR	42.397	HOMEDES Y MARTÍNEZ	31/03/1924	
16/07/1921	MARCA REGISTRADA	42.475	VIUDA DE J. NAVARRO Y CÍA	16/06/1922	
16/09/1921	BEBÉ	42.944	FERNANDO PALLARÉS Y HERMANO	21/07/1922	
16/04/1922	ESTRELLA	44.690	JOAN PANISELLO CUGAT		01/02/1925
01/05/1922	ANDA	44.764	VIUDA DE RAMON MARTÍ		
01/05/1922	PRESIDENTE	44.765	VIUDA DE RAMON MARTÍ	01/11/1924	
01/05/1922	ORAN	44.802	JOAN PANISELLO CUGAT	26/07/1923	
16/05/1922	LA CONFIANZA	44.934	JOSEP BALLESTER ROMERO	29/09/1924	
16/05/1922	PENINSULAR	44.947	VIUDA DE RAMON MARTÍ		
16/09/1922	FAMILIA	46.134	GRAU Y MARTÍNEZ	13/09/1923	
16/09/1922	ACEITES PALLARÉS	46.182	FERNANDO PALLARÉS Y HERMANO	06/02/1924	
16/10/1922	BAU	46.605	JOSEP BAU VERGÉS	05/09/1923	
01/11/1922	ORIA	46.665	ARTURO GIMÉNEZ	19/09/1923	
01/11/1922	EL AS DE LOS ACEITES	46.666	ARTURO GIMÉNEZ		
16/12/1922	EMA	47.083	PALLARÉS HERMANOS	16/10/1923	
01/03/1923	NOBRE	48.537	FERNANDO PALLARÉS Y HERMANO	07/04/1924	
18/03/1923	T	49.120	JOSEP BAU VERGÉS		
18/03/1923	COSTA AZUL	49.121	JOSEP BAU VERGÉS		
01/06/1923	CANEPA	50.064	A. CANEPA Y COMPAÑÍA	27/05/1924	
01/07/1923	BALLESTER ROMERO	50.782	JOSEP BALLESTER ROMERO	27/05/1924	
16/09/1923	AZEITE CACHOPA	51.283	PALLARÉS HERMANOS	27/10/1924	
16/09/1923	LA COSECHERA	51.284	PALLARÉS HERMANOS		16/12/1924
16/10/1923	PICAFLO	51.584	JOAN PANISELLO CUGAT		
16/11/1923	TRIUNFO	51.987	PALLARÉS HERMANOS	08/07/1924	
16/05/1924	DOS LEONES	52.863	PALLARÉS HERMANOS		01/02/1925
01/02/1924	PALAFOX	52.894	JOAN PANISELLO CUGAT	31/10/1924	
16/06/1924	GENERALIFE	54.275	PALLARÉS HERMANOS		
16/07/1924	FENIX	54.798	FERNANDO PALLARÉS Y HERMANO		16/09/1926
16/10/1924	BORJAS	56.007	RAMON MARTÍ		
16/11/1924	EL PAVO BRAND	56.570	FRANCESC SANZ MARTORELL	27/04/1925	
16/12/1924	POCITOS	56.576	PALLARÉS HERMANOS	21/04/1925	

16/12/1924	CRESPO	56.577	PALLARÉS HERMANOS		01/09/1926
16/12/1924	AGUADA	56.578	PALLARÉS HERMANOS	21/04/1925	
16/12/1924	LA PRINCESA DE ASTURIAS	56.922	PALLARÉS HERMANOS	01/10/1927	
01/01/1925	LEMA	56.923	PALLARÉS HERMANOS	14/07/1926	
01/01/1925	CREMA DE ARAGON	56.924	PALLARÉS HERMANOS	14/07/1926	
01/01/1925	PATRIA	56.925	PALLARÉS HERMANOS		
01/01/1925	EL MARAGATO	56.953	PALLARÉS HERMANOS	23/04/1925	
01/01/1925	ACEITE EXTRAFINO PURO DE OLIVA	56.954	PALLARÉS HERMANOS		30/05/1927
01/01/1925	DEL MÍO	56.955	PALLARÉS HERMANOS		30/11/1927
01/01/1925	LLANOS	56.958	PALLARÉS HERMANOS		01/10/1927
01/01/1925	LEÓN	57.176	PALLARÉS HERMANOS		
16/04/1925	EL GATO NEGRO	58.576	JOAN PANISELLO CUGAT		
16/06/1925	SAN IGNACIO	59.311	PALLARÉS HERMANOS	30/01/1926	
16/07/1925	IGEA	59.692	JOSEP BAU VERGÉS		
		61.233	FERNANDO PALLARÉS		30/11/1927
01/04/1926		62.499	FERNANDO PALLARÉS		30/12/1927
01/06/1926	ACEITE BARCINO	63.131	FERNANDO PALLARÉS		
01/06/1927	POLA	67.449	PALLARÉS HERMANOS		
01/12/1927	ÍBER	69.579	PALLARÉS HERMANOS		
01/09/1928		69.965	FERNANDO PALLARÉS		
01/07/1928	VIGNOLO	70.665	PALLARÉS HERMANOS		
01/01/1929	PALLARES	70.666	PALLARÉS HERMANOS	27/07/1929	
16/05/1929	FERNANDO PALLARÉS	76.155	FERNANDO PALLARÉS	10/10/1930	
01/06/1929	PURE VIRGIN OLIVE OIL	76.315	PALLARÉS HERMANOS		
16/06/1930	DELTA	81.155	PEDRO LUPI	12/09/1930	
16/07/1935	RELIANCE	104.180	JOAN BALLESTER ROMERO	12/12/1935	

Data de recepció de l'article: març de 2011

Data d'acceptació i versió final de l'article: novembre de 2011

Figura 1. Marca 12.625 presentada per Société Générale des Cirages Français el 16 d'abril de 1906.
Font: OEPM

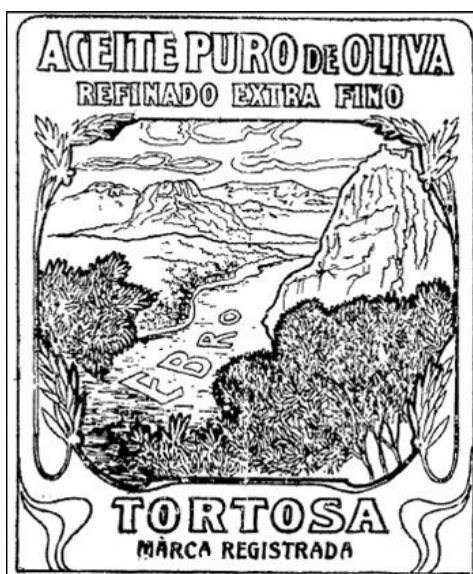

Figura 2. Marca 12886 per Freixas, Urquijo y Compañía, de Buenos Aires, l'1 de juliol de 1906.
Font: OEPM

Figura 3. Marca 11.081, anomenada El Autom  vil, sol·licitada per Marcelino Gutiérrez i concedida el 16 de novembre de l'any 1904. Font: OEPM

Figura 4. Marca 21.895, de l'empresa E. Puigdemongolas, concedida el 19 de maig de 1913. Font: OEPM

Figura 5. Marca 36360, de l'empresa madrilenya Francisco Soriano Carpena, concedida el 12 de maig de 1920. Font: OEPM

Figura 7. Marca 15.004, de l'any 1908, de Josep Lupi, concedida el 6 de novembre de 1908. Font: OEPM

31.920. R. S. Masher et Company, residente en Tortosa. Una marca de comercio para distinguir aceites. Concedida en 6 de Mayo de 1918.

Pompeian
La Pompeian Oil C^o.-Tortosa.

Figura 6. Empreses que declaren la seu a Tortosa l'any 1918. Font: OEPM

Romanza

31.922. Pompeian Oil Company, residente en Tortosa. Una marca de comercio para distinguir aceites. Concedida en 6 de Mayo de 1918.

Figura 8. Marca DELTA, any 1930, núm 81.155.
Font: OEPM

Figura 9. Marca 33.035, 1918, de Giacomo Musso. Font: OEPM

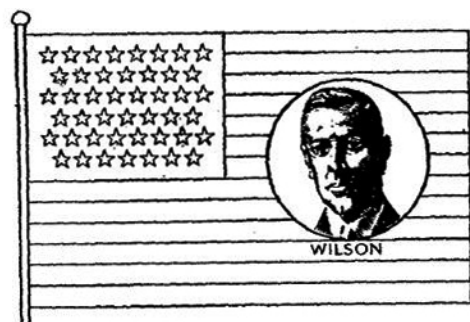

Figura 10. Marca 34.163, any 1919, de Giacomo Musso. Font: OEPM

Figura 11.

Figura 12. Marca 32.728 de 1918. Font: OEPM

Figura 14. Marca 9.234, any 1902, de Josep Bau. Font: OEPM

Figura 13a.

Figura 13b.

Figura 13. Marca 5.395, amb els tres logos, que mana l'any 1896 Manuel Porcar i Tió. Font: OEPM

Figura 15. Marca 11.057, any 1904, de Josep Bau.
Font: OEPM

Figura 17. Marca 16.270, de l'any 1909, de Fernando Pallarés e Hijos. Font: OEPM

Figura 16a i 16b. Marques 14.226 (1907) i 14.856 (1908) demanades per Miquel Bau Vergés. Font: OEPM

Figura 18.

Figura 19. Marca 17.952, any 1910. Font: OEPM

Figura 20a i 20b. Marques 19.743 i 19.744 de Fernando Pallarés e hijos, demanades l'any 1911. Font: OEPM

Figura 21. Marca 31.784 de Fernando Pallarés y Hermano, concedida el 8 de maig de 1918. Font: OEPM

Figura 23. Marca 46.182 de Fernando Pallarés y Hermano. Any 1922. Font: OEPM

Figura 22. Marca 32.674 de Fernando Pallarés y hermano, any 1918. Font: OEPM

Figura 24. Marca 33.321 de Pallarés Hermanos. 1918. Font: OEPM

Figura 25. Marca 33.957 de Pallarés Hermanos. 1918. Font: OEPM

Figura 26. Marca 67.449 de l'any 1927 de Pallarés Hermanos. Font: OEPM

Figura 27. Marca 15.015 de l'any 1908 d'Eduard Roca. Font: OEPM

Figura 28. Marca 42.126 de l'any 1921, d'Eduard Roca. Font: OEPM

Figura 30. Marca 25.911, any 1915, de Grau y Martínez. Font: OEPM

Figura 31. Marca 31.122, any 1917, de Grau y Martínez. Font: OEPM

Figura 32. Marca 30.067, any 1917, de Joan Panisello. Font: OEPM

Figura 29. Marca 18.375 de l'any 1910 de Tomàs Nicolau. Font: OEPM

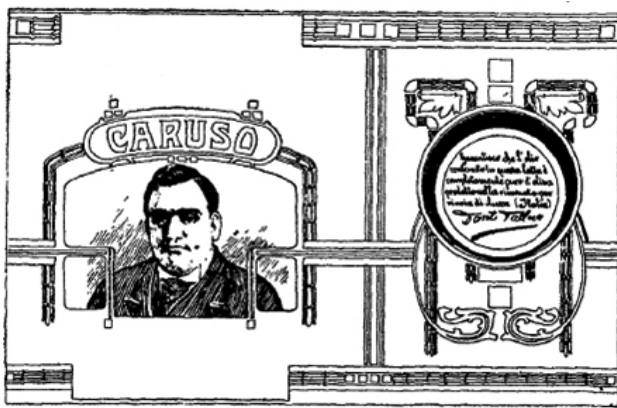

Figura 33. Marca 30.819, any 1917, de Joan Panisello. Font: OEPM

Figura 34. Marca 38.533, any 1921, de Joan Panisello. Font: OEPM

Figura 35. Marca 52.894, any 1924, de Joan Panisello. Font: OEPM

Figura 36. Marca 29.723, any 1917, de Viuda de Joan Delsors Vidal. Font: OEPM

Figura 37. Marca 31.254, any 1917, de Viuda de Joan Delsors Vidal. Font: OEPM

Figura 38. Marca 32.221, any 1918, de Viuda de Joan Delsors Vidal. Font: OEPM

Figura 39 . Marca 31.759, any 1917, de Viuda de Ramon Martí. Font: OEPM

Figura 40. Marca 33.978, any 1918, de Viuda de Ramon Martí. Font: OEPM

Figura 41. Marca 37.224, any 1920, de Viuda de Manuel Guarch. Font: OEPM

VAYA

Figura 42. Marca 33.824, any 1918, de Viuda de Alguero y Atoche. Font: OEPM

Figura 43. Marca 36.450, any 1919, de C. NICO-LAU i Cia. Font: OEPM

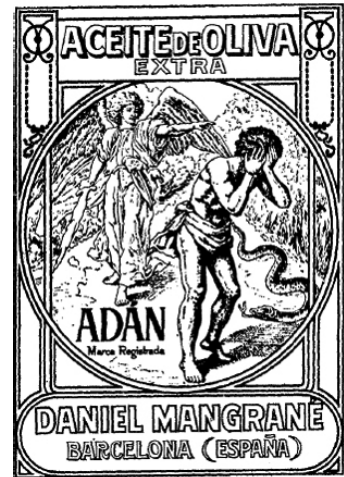

Figura 44. Marca 33.079, any 1918, de Daniel Mangrané. Font: OEPM

Figura 45. Marca 33.080, any 1918, de Daniel Mangrané. Font: OEPM

Figura 46. Marca 40.334, any 1921, de Daniel Mangrané. Font: OEPM

Figura 47. Marca número 42.397, any 1921, de Homedes y Martínez. Font: OEPM

PORRES 42.213. D Pedro Porres Mulet, residente en Tortosa. Un
marcas para distinguir aceites de oliva.
DESCRIPCION
Consiste esta marca en la denominación «Porres».

Figura 48. Marca 42.213, any 1921, de Pedro Porres. Font: OEPM

Figura 49. Marca 40.721, any 1921, de Joan Povill Miró. Font: OEPM

Figura 50. Marca 23.377, any 1913 de Joaquim Prades. Font: OEPM